

ΚΑΛΟΠΑΣΧΑ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΜΑΣ

Με την προσδοκία ότι όλα θα πάνε καλά, (έγκαιρη εξασφάλιση της ύλης —λιγότερη καθυστέρηση στο τυπογραφείο— ομαλή διακίνηση στα ταχυδρομεία λόγω των εκλογών) και το περιοδικό μας θα φτάσει πριν το Πάσχα στους αναγνώστες, η Συντακτική Επιτροπή στέλνει σ' όλους τους συμπατριώτες και τους φίλους του Ζαγοριού και του περιοδικού, τις καλύτερες ευχές.

Με το σκεπτικό αυτό (δηλαδή την, προ των εορτών του Πάσχα, παραλαβή του περιοδικού από τους συνδρομητές μας) το τεύχος τούτο θα κυκλοφορήσει πανηγυρικό, τρόπο τινά, (και γι' αυτό ΔΙ-

ΠΛΟ) καλύπτοντας τους μήνες Μάρτη και Απρίλη.

Με τη συγκαιρία των βουλευτικών εκλογών της Κυριακής των Βαΐων κι αν ο καιρός συνεχίσει έτσι καλοκαιρινός, χωρίς άλλο στα χωριά μας η κίνηση το φετινό Πάσχα θα είναι και μεγαλύτερη και ...ζωηρότερη από άλλες χρονιές. Ας την κάνουμε και πιο χαρούμενη. Ας εκμεταλλευτούμε, αυτές τις συγκαιρίες, να χαρούμε τη μεγάλη γιορτή μέσα σ' ένα κλίμα ομόνοιας και αγάπης. Ν' ανταμώσουμε φίλοι, συγγενείς και συγχωριανοί σ' ένα μεγάλο συμπόσιο νοσταλγίας, μνήμης και προσφοράς στ' απορροφησμένα μας χωριά.

Να γεμίσουμε τις εκκλησιές μας, τις άδειες τον περισσότερο χρόνο. Ν' αναγαλιάσουμε στον Αναστάσιμο ήχο των καμπαναριών μας, που τελευταία χτυπούν όλο και πιο αραιά, όλο και πιο πένθιμα. Ν' ανοίξουμε τα σπίτια μας και τις καρδιές μας και να γεμίσουμε τα μεσοχώρια μας, όπως εκείνα τα «παλιά τα χρόνια».

Ας σμίξουμε τις μέρες αυτές, να τσουγκρίσουμε τα ποτήρια της αγάπης και να ευχηθούμε όλοι μαζί ΚΑΛΗ ΑΝΑΣΤΑΣΗ στα χωριά μας και σ' ολόκληρο το Ζαγόρι.

Η Σ. Ε.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

ΛΑΜΠΡΙΑΤΙΚΟ

Σωπάστε, αδέρφια... Το τραπέζι είναι στρωμένο, και δε θα το ξεστρώσουμε πριν πάρει τέλος, να πιείτε, σεις, να πιουν κι αυτοί, να πω κι εγώ, συν- (τρόφοι...

Πασχαλινό είναι το τραπέζι και μεγάλο, κι οχτρούς και φίλους τους χωράει η ίδια τάβλα, καθένας το ποτήρι του να πει, καθένας να μεθύσει με το δικό του το μυαλό, κι όποιο του πάει τραγούδι να τραγουδήσει απάνω στα κεράσματα... Είν' η μέρα μεγάλη, κι ως το θράδιασμα πολύ έχει δρόμο να κάμει ο ήλιος, κι η μιαν ώρα αλλάζει από την άλλη... Πρώτην ημέρα σηκώθηκα, συντρόφοι, από δυο χρόνια και την ημέρα τούτη θέλω να χαρώ ως τη δύση...

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

«Χριστός Λυόμενος ή ο θάνατος του Διγενή»

ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ

Με την ευκαιρία του Πάσχα, αναδημοσιεύουμε ένα ωραίο κείμενο - επιστολή, που όπως λέγεται ανήκει στο Διοικητή της Ιουδαίας ΠΟΥΒΛΙΟ ΛΕΟΝΤΟΠΟΥΛΟ απευθυνόμενη προς τον Καίσαρα, που αναφέρεται στη μορφή του Θεάνθρωπου και απεικονίζει αυτή κατά ένα θαυμαστό πράγματι τρόπο:

«Μεγαλειότατε, Ηκούσα, ω Καίσαρ, ότι επιθυμείς να μάθης, ότι σοι γράφω νυν, περί ανθρώπου δηλαδή λίαν εναρέτου, καλούμενου Ιησού Χριστού, ον ο λαός θεωρεί Προφήτην, Θεόν δε οι μαθηταί αυτού λέγοντες, ότι είναι υιός του Θεού του δημιουργού των Ουρανών και της Γης και παντός, ότι εν αυτοίς ευρίσκεται και υπάρχει.

Τη αληθεία, Καίσαρ, ακούονται καθ' εκάστην θαυμάσια πράγματα περί του ανθρώπου αυτού. Ανεγείρει νε-

Η ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΥ

κρούς και θεραπεύει ασθενείς διά μιας λέξεως. Ανήρ αναστήματος μετρίου, καλός την όψιν και μεγαλοπρέπειαν περιβεβλημένος, ιδίως κατά το πρόσωπον, ούτως ώστε όσοι ατενίζουν αυτόν αναγκάζονται να αγαπώσι και να φοβούνται αυτόν.

Έχει την κόμην μέχρι των ώτων χρώματος κανόρου, εκείθεν δε μέχρι των ωμοπλάτων γενομένην γαυόχρουν, αλλά μάλλον στυλπήν, διχάζεται δε αυτή εν τω μέσω άνωθεν κατά το σύστημα των Ναζωραίων. Το μέτωπόν του είναι λείον και γαλήνιον, το πρόσωπόν του πυκνόν και χρώματος του αυτού τη κόμη, δεν είναι δε μακρόν και διχάζεται εις το μέσον. Το βλέμμα αυτού είναι σοβαρόν και εμφοιούν φρόδον, έχει δε δύναμιν ηλιακής ακτίνας. Ουδείς δύναται να ιδή αυτόν ατενώς. Όταν επιτιμά εμπαιξί φρόδον, όταν δε τούτο ποιεί κλαίει. Είναι αξιαγά-

ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΥ

πητος και χαρίεις μετά σοβαρότητος. Λέγουσιν ότι ουδέποτε ώφθη γελών, αλλά πλειστάκις κλαίων.

Έχει ωραίαν τας χείρας και τους βραχίονας. Εν τη συνομιλία ευαρεστεί πάσας και δυσκόλως μεν εμφανίζεται, αλλ' όταν εμφανισθή που, φέρεται μετριοφρόνως και έχει ωραιότατον παράσημα του Κόσμου.

Είναι ωραίος, ως η μητέρα του, ήτις εστίν η ωραιότερα γυνή, όσαι ποτέ εθεάθησαν εις τα μέρη ταύτα.

Εάν όμως η Μεγαλειότης Σας, ω Καίσαρ, ποθεί να ιδή αυτόν, ως μου έγγραφες άλλοτε, γνώρισόν μοι τούτο, ίνα αποστείλω σοι αυτόν πάραντα. Καίτοι δε ουδέποτε εσπούδασέ τι, είναι όμως κάτοχος πάσης επιστήμης.

Περιπατεί ανυπόδητος και ασκεπής την κεφαλήν. Πολλοί βλέποντες αυτόν γελώσιν αλλ' όταν ευρίσκονται ενώπιον αυτού τρέμουν και

θαυμάζουν αυτόν. Λέγουσιν ότι ουδέποτε άνθρωπος, ως αυτός, ενεφανίσθη εις τα μέρη αυτά. Τη αληθεία, ως μοι λέγουσιν οι Εβραίοι ουδέποτε εδόθησαν συμβουλαί, ουδέποτε εκηρύχθη διδασκαλία ως η διδασκαλία αυτού, πολλοί δε των Ιουδαίων θεωρούνσιν αυτόν Θεόν. Άλλοι πάλιν μου λέγουσιν ότι είναι εκθρόος της Μεγαλειότητός Σας, ω Καίσαρ, πολλαχώς με παρενοχλούσιν οι μοθηροί αυτοί Εβραίοι.

Λέγουσιν ότι αυτός ουδέποτε δυσηρέστησέ τινα, αλλ' ότι μάλλον έποίησε το αγαθόν. Όλοι όσοι γνωρίζουσιν αυτόν λέγουσιν ότι ευηγετήθησαν παρ' αυτού.

Εν τούτοις, ω Καίσαρ, είμαι πρόθυμος να υπακούσω εις την Μεγαλειότητά Σας, και ό,τι διατάξης θέλει εκτελεσθή.

Εν Ιερουσαλήμ Ινδικτιώνος 7, Σελήνης 11. Πούβλιος Λεοντόπουλος Διοικητής της Ιουδαίας»

ΣΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ: «ΜΕΤΑ ΒΑΪΩΝ ΚΑΙ ΚΛΑΔΩΝ ΕΛΑΙΑΣ»

Σχεδόν ταυτόχρονα με το Πάσχα, μια βδομάδα πριν την Ανάσταση, έχουμε... το «σταύρωμα», δηλαδή την τρίτη εκλογική αναμέτρηση μέσα στο τελευταίο δεκάμηνο.

Έτσι μαζί με τις Πασχαλιάνικες ευχές μας, θα ευχηθούμε αυτό που πάντα ευχθήκε και υποστήριξε και σε προηγούμενες εκλογές το περιοδικό μας. Να μην επιτρέψουμε τα χωριά μας τις μέρες αυτές, τις γιορτινές, να γίνουν αρένες πολιτικών μαχών, που σαν αποτέλεσμα έχουν πάντα τη διάρρηξη του ήδη εύθραυστου και αναιμικού κοινωνικού ιστού τους.

Ας κάνουμε το ύψιστο αυτό δημοκρατικό μας δικαίωμα, αφορμή συλλογικού και ήρεμου προβληματισμού για το ΑΥΡΙΟ των χωριών μας που, δυστυχώς, δεν διαγράφεται ευόιοινο.

Τα χωριά μας και οι άνθρωποι τους που μέινανε σ' αυτά, «βράζουν στο ίδιο καζάνι» και δεν υπάρχουν τέτοιες διαφορές («ταξικές» ή τι άλλο) που να επιτρέπουν την πολιτέλεια της «φαγομάρας», που κάνουν την κατάσταση τους πιο άχαρη και δύσκολη. Το Γολγοθά της ερημιάς και της εγκατάλειψης τον α ηφορίζουμε όλοι μαζί.

«Μετά Βαίων και κλάδων ελαιάς», λοιπόν, ας περνούμε και σε τούτη την εκλογική α αμέτρηση.

Η Σ. Ε.

ΛΑΪΣΤΑ, ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ, ΗΛΙΟΧΩΡΙ ΙΣΩΣ ΝΑ ΔΙΚΑΙΩΘΟΥΝ

ΝΑ ΤΟ ΠΙΣΤΕΨΟΥΜΕ;

Έχουμε το άκουσμα ότι επιτέλους κάποιος υπεύθυνος απεφάσισαν να δώσουν το δίκιο. Αν ήταν το δίκιο ενός ανθρώπου θα λέγαμε λίγο το καλό.

Στην περίπτωση αυτή το δίκιο είναι σε τρία χωριά ζωντανά Λάιστα - Ηλιοχώρι - Βρυσοχώρι και μ' ένα μικρό θήμα για άλλα τόσα και περισσότερα προς τη μεριά της Κόνιτσας κι ακόμα περισσότερα —μέσω Βουδούσας— προς την Μακεδονία. Και το ΔΙΚΙΟ αυτό θα το γράφουμε με κεφαλαία γιατί έτσι το νιώθουμε είναι ότι θα γίνει δρόμος της προκοπής. Δρόμος να πάνε αυτοί οι άνθρωποι στα σπίτια τους όποτε το θέλουν κι όποτε τόχουν ανάγκη.

Να σταματήσει το «ράβε, ξήλωνε» να φύγουν τα «κοτρόνια», να ξεχαστεί η λάσπη, να γυρίζουν οι πατριώτες πιο συχνά στον τόπο που τους τράνεψε, να θάλουν τις πέτρες τη μια επάνω στην άλλη, να τον κρατήσουν να κρατηθούν κι οι ίδιοι. Αυτός ο τόπος, αυτή η χάρη του Ζαγοριού, μπορεί ακόμα να ζήσει πολλούς. Να θρουν το δρόμο τους καλό νάρθουν οι φίλοι και οι ξένοι. Να μοιραστούν τον αέρα που μένει ακόμα καθαρός, να πουν αμύλοντο νερό, να ξαναβρουν ανθρωπινή ζωντάνια. Οι ντόπιοι χειμώνες - φθινοπώρια, κι είναι τους χίλιοι (1.000) και πιο πολλοί, εκεί που θγάζουν το ψωμί να βρίσκουν το γιατρό —γιατί ξεχάστηκαν;— έχουν κι αυτοί ανάγκη.

Είναι γλυκά τα γάλατα,

φρέσκα βουνήσια τα τυριά τους, μεγάλα τα καρύδια τους κι οι γίγαντες κρέας νόστιμο, κι όλα στην πόλη φτάνουν. Κι οι υλοτόμοι είναι άνθρωποι και μάλιστα καρδιάς άνθρωποι, και θέλουν δρόμο για το σπίτι τους, θέλουν συχνή συγκοινωνία. Στέλνουν κι αυτοί παιδιά για το σχολειό. Σαθόθατοκυρίακο χείρονται νάναι ικοντά τους.

Ταπεινά ας μιλήσουμε μπροστά στο Δημήτρη Χατζή και στη γραφή του: «Η τελευταία αρκούδα της Πίνδου», να του φωνάσουμε την ακαιοδοξία μας σε τούτα τα δικά του: «Το Ντομπρίνοβο (Το Ηλιοχώρι ανάμεσα απ' την Λάιστα και το Βρυσοχώρι) λέει, με την παλιά προκοπή του, οι γεροί του άνθρωποι που ξεριζώθηκαν και χαθήκαν, ο Σκουρογιάννης, εκείνος που γύρισε να το βρει και δεν βρήκε τίποτα, η τελευταία αρκούδισα της Πίνδου που πεινασμένη, αζευάρωτη, του... τα χέρια πέθαναν. Και πέρα απ' τον θάνατο λέει, δεν είναι τίποτα» και να του πούμε πως τέτοια χωριά ας πέθαναν και μια και δυο φορές, γενιούνται πάλι. Είναι οι ρίζες τους θαθείς, κι η ζέστα της χιονισμένης γης τους θρέφει το χειμώνα, για να θλαστήσουν την άνοιξη ζωή αληθινή να κρένουν.

Τρία χωριά λοιπόν ζωντανά. Συνεχίζουν περήφανα την πορεία τους. Έχουν την ιστορία τους. Μετράνε οι αγώνες τους. Έχουν τους ανθρώπους τους. Πρόσφεραν και προσφέρουν στο γενικό σύνολο. Δεν είναι κλαψιάρηδες. Απαιτούν αυτό που τους ανήκει.

Κάποτε είχα ξαναγράψει και το

τονίζω και πάλι. Το ένα χιλιόστο της αξίας της ξυλείας που φεύγει από τα δάση τους κι οπωσδήποτε αβροίζεται στο εθνικό εισόδημα, αυτό το χιλιόστο να έμεινε για τις ανάγκες τους και μια απ' αυτές ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥΣ θα ήταν από χρόνια πολλά της προκοπής και με ασφάλτο στρωμένος.

Όσο είναι καιρός λοιπόν ας ικάνει η Πολιτεία το χρέος της, γιατί ποτέ δε θέλαμε ξένα μισλά να το αποφασίσουν να το κάνουν και θέβα: αφού χρεώθούμε σε άλλα...

Το παράπονο του ξωμάχου αυτού του τόπου: «Να το δώ και να μη το πιστέψω», άντε λοιπόν να το σβύσουμε.

Επιτρέψτε μου ειδικά για τη Λάιστα ν' αναφέρω μερικά στοιχεία για να δείξω πώς ήταν —και είναι ακόμα σε πείσμα της απέναντι στην ερήμωση της επαρχίας. Ένα ζωντανό χωριό, ένα πραγματικό κεφαλοχώρι. Σε δυο ενορίες χωριμένο με τα πεντάκοσια σπίτια του και τους δύο μισυ χιλιάδες πολύ παλιά κατοίκους. Τις εκκλησιές που ακόμα θρόσκονται κι είναι της Παναγίας στο μεσοχώρι γιορτή τρανή και πανηγύρι στη Λάιστα χαρά γύρω και στ' άλλα χωριά. Είναι του Αϊ - Νικόλα που πάλωσε και των Ταξιάρχων μες στην καλή Πλατεία, με ξύλινο το τέμπλο της και να μετράει αιώνες.

Είναι στα καρσούλια της έντεκα (11) και πάνω τα ξωκλήσια.

Είχε σχολεία καλά και ντό-

● Συνέχεια στη σελίδα 46

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΝΤΙΩΝ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Αναδημοσιεύουμε το υπόμνημα του συμπατριώτη μας κ. Θωμά Μπαϊρακτάρη επίτιμου Λυκειάρχη σχετικό με την εγκατάσταση των Ποντίων στο Ζαγόρι και συνηγορούμε απόλυτα με τα διαλαμβανόμενα σ' αυτό, όπως εξάλλου γράψαμε και στο προηγούμενο φύλλο του περιοδικού μας.

Προς το υπουργείο Πολιτισμού Γεν. Γραμματεία Αποδήμου Ελληνισμού Δ/ση Κοινων. Πολιτικής Τμήμα Συμπαράστασης Οδός Αχαρνών 417 ΚΑ 11143 ΑΘΗΝΑΣ

Η εις κρίσιμον σημειον και επικείμενον εθνικόν μαρσασμόν, εκ της υπογεννητικότητας, ευρισκομένη πατρίς μας, επιβάλλεται να εκτιμήσει πέραν της φυλετικής ευαισθησίας, το εισρέον Ελληνικόν στοιχείον των Ποντίων ομοφύλων μας.

Εκτιμώντας τους λόγους τούτους, εθεώρησα καθήκον μου να εισηγηθώ διά του παρόντος υπομνήματος και την προτεινομένην άποψίν μου διά την επωφελεστέραν και δι' αυτούς και διά τον τόπον εγκατάστασίν των.

Κατάγομαι από το χωρίον Φλαμπουράρι του Ανατολικού Ζαγοριού Ιωαννίνων. Το Ανατολικό Ζαγόρι, περιλαμβάνει κυρίως τα κάτωθι χωριά: Τρίστενο - Γρεβενίτι - Φλαμπουράρι - Ελατοχώρι - Βοδούσα - Μακρίνο - Καστανώνα και Δόλιανη.

Τα ως άνω χωριά, παρά την υπεράφθονον δυνατότητα διαβίωσης, έχουν σήμερον ελάχιστον πληθυσμόν, λόγω της αναγκαστικής φυγής του πληθυσμού εκ της κατοχής και του μετέπειτα εμφυλίου πολέμου και της εγκαταστάσεως τούτου εις τα μεγάλα αστικά κέντρα και της μετέπειτα αδυναμίας να επιστρέψει.

Παρά τούτα η περιοχή, εκτός από το σπάνιον φυσικόν κάλλος, λόγω των απέραντων δασών και των αφθώνων υδάτων, προσφέρει δυνατότητες προς εργασίαν και άνετον διαβίωσιν.

Έχει εκτεταμένα δάση, κοινοτικά και κρατικά, με την δυνατότητα απορροφήσεως λίαν σημαντικού αριθμού δασεργατών προς υλοτομίαν και κατεργασίαν του ξύλου.

Έχει την δυνατότητα αναπτύξεως της κτηνοτροφίας.

Έχει γονιμότητας γεωργικούς χώρους προς καλλιέργειαν, κυρίως του φασιόλου (γίγαντες), πατάτας, αραβοσίτου και όλων των κηπευτικών.

Έχει την δυνατότητα καλλιέργειας εκτεταμένων αμπελώνων.

Έχει την δυνατότητα καλλιέργειας οπωροφόρων δέντρων,

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Στη Συντακτική Επιτροπή στάλθηκε το παρακάτω γράμμα με ενδιαφερόντες σκέψεις για την ανάπτυξη του Ζαγοριού, οι οποίες περιέχουν ορισμένα πρωτότυπα, αλλά και αμφιλεγόμενα ίσως στοιχεία γι' αυτό το λόγο και δημοσιεύεται για να αποτελέσει αντικείμενον περαιτέρω διάλογου μέσω των στήλών του «ΖΑΓΟΡΙΟΥ».

Ο συντάκτης της επιστολής ήταν μέχρι πρότινος γνωστός παράγων της δημόσιας ζωής της χώρας μας.

ΙΔΕΕΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΠΑΝΩ ΣΕ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

«Αγαπητοί μου, Παρακολουθώ στο περιοδικό σας «Το ΖΑΓΟΡΙ μας», άρθρα - προτάσεις - μελέτες - εκκλήσεις - αν-

καρυδέας και της μελισσοκομίας. Πάντα τα ανωτέρω, πλην της ελαχίστης δασοπονίας, έχουν εγκαταληφθεί από τους αναχωρήσαντας κατοίκους.

Παρέχεται συνεπώς η ευχέρεια της εγκαταστάσεως τουλάχιστον εξ είκοσι οικογενειών εις εκάστην κοινότητα. Εις περίπτωση πραγματικοποίησεως της δυνατότητος ταύτης απ' ενός οι οικογένειες αγροτικής προελεύσεως των ομογενών μας θα αποκτήσουν άνετον διαβίωσιν, απ' ετέρου η εγκαταλειμμένη περιοχή θα καταστεί προνομιακός τόπος διαβίσεως και τουριστικής υποδομής.

Τα ανωτέρω πρέπει να μελετηθούν από ειδικήν επιτροπήν, διά να ερευνηθεί ο τρόπος εγκαταστάσεως των, ως και η εξερεύρεσις των οικονομικών πόρων διά τα πρώτα έξοδα εγκαταστάσεώς των.

Ευελπιστώ ότι η εισήγησίς μου θα εύρει την δέουσαν ανταπόκρίσιν σας, ως και πάντως αρμοδίον, διά να ενεργηθώσι τα δέοντα διά την επίτευξιν και των δύο στόχων.

1. Την άνετον και συμφέρουσαν εγκατάστασιν των παλινεστούντων αγροτών ομογενών μας και

2) Την αναζωογόνησιν και αξιοποίησιν μιας τόσοσ αξιολόγου περιοχής.

Με την διαβεβαίωσιν ότι θα ευρίσκομαι πάντοτε εις την διάθεσίν σας, διατέλώ μετά πάσης τιμής.

Θωμάς Μπαϊρακτάρης

τιθέσεις - παράπονα, που όλα έχουν σαν κατάληξη το πώς θα ξαναζωντανέψουν τα ΖΑΓΟΡΙΑ. Όλα έχουν άξονα τον τουρισμό και τις συναφείς ανάγκες και εκδηλώσεις, τις συγκοινωνίες, την απόδοση κληροδοτημάτων και κατά δεύτερο λόγο δασικές εκμεταλλεύσεις και φυσικά όλα με τη χρηματική βοήθεια του κράτους.

Ασυνείδητα θα το ήθελαν ένα είδος Μουσείου, κάτι σαν το Άγιο Όρος και θεολογία, δεν συμφωνούν όλοι με όλα.

Είναι μεν η καταγωγή μου από το Ζαγόρι αλλά, όπως γνωρίζετε, αλλού γεννήθηκα, αλλού έζησα και τα προβλήματά του δεν τα γνωρίζω, εν τούτοις ισχυρίζομαι ότι είναι τα ίδια όπως όλων των ορεινών περιοχών της Ελλάδας, οι οποίες κάποτε είχαν ακμή και τώρα εγκαταλήφθηκαν, άσχετα με την ιδιαιτερότητα του ΖΑΓΟΡΙΟΥ.

Επειδή λοιπόν εγώ τα τοπικά προβλήματα δεν τα γνωρίζω, θέτω υπ' όψη σας μερικές πάγιες θέσεις τις οποίες υποστηρίζω για όλες τις ελληνικές εγκαταλειμμένες περιοχές.

Ι. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ. Αποψη: Αέρας φρέσκος - ασταθής επιχείρηση - μετατροπή κατοίκων σε υπηρέτες - μεταπρατισμός αφοχική παραγωγή δεν θα υπάρχει. Ίσως ακόμη ε-ποχιακή εγκατάσταση ΥΠΗΡΕΤΩΝ από άλλα μέρη της Ελλάδας, όπως γίνεται σε πολλά νησιά.

Θα μεταλλάξει την παραδοσιακή φυσιογνωμία, δεν θα εξασφαλίσει μόνιμο επανεποικισμό, σταθερό πληθυσμό και δομή του χωριού. Στην πρώτη κρίση, θα καταρρεύσει της τοπικής οικονομίας.

Δεν ισχυρίζομαι ότι πρέπει να μη γίνει τίποτε για τον τουρισμό, αλλά σαν συμπλήρωμα, ένα είδος δεύτερης εποχιακής διασχόλησης και κύρια όχι σε μεγάλη έκταση, ένας τουρισμός ποιοτικός όχι μαζικός: πνευματικοί άνθρωποι, για να ξεκουρασθούν, να συζητήσουν, να μελετήσουν.

II. ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ. Αποψη: Στο παρελθόν η εγκατάσταση σε κάποια περιοχή μιας επιχείρησης παραγωγής αγαθών εξαρτάτο από τις επί-τόπου πρώτες ύλες και τις

συγκοινωνίες. Τώρα παρόμοιο πρόβλημα δεν υπάρχει, όχι μόνο για την προσέλαση των αγρών, αλλά και την επιβάρυνση των προϊόντων από τις μεταφορές (κλασσικά παραδείγματα η Ελβετία και Ιαπωνία). Άρα αναζήτηση μη ρυπογόνων ΒΙΟΤΕΧΝΙΩΝ, δυναμένων να λειτουργήσουν σε οικογενειακή βάση ή με ολιγάριθμο προσωπικό εργατών, δυναμένων να λειτουργήσουν αρχικά στους ήδη διαθέσιμους χώρους των οικιών ή σε κάποιους άλλους με ευτελή κτίσματα.

Αυτά τα οποία υποστηρίζω δεν είναι θεωρητικές σκέψεις. Στο εξωτερικό αποτελούν κανόνα. Αρχίζοντας λοιπόν από τα ρολογάδικα των ορεινών χωριών της Ελβετίας, σ' ένα δωμάτιο της αγροτικής καταλήγουμε στο καφεκοπτείο το οποίο λειτουργεί σε μια γωνία καφενείου του Βουργαρελίου, το οποίο τροφοδοτεί όλα τα γύρω χωριά και στέλνει και στην Άρτα.

Η την βιοτεχνία που κατασκευάζει θαυμάσια δερμάτινα στο Παρνέστι, για να μην αναφέρω το εκεί εργοστάσιο ταπήτων. Εργοστάσια μεγαλύτερα έχουν εγκατασταθεί από φωτισμένους επιχειρηματίες σε ορεινά χωριά λ.χ. εργοστάσιο νηματουργίας της ΠΑΤΡΑΪΚΗΣ στη Φουρνά, χωριό του Κατσικίου.

Η Κίνα στα χωριά εγκαθιστά έτοιμηχανίες, το ίδιο η Γερμανία τα παραβόρια τα χρηματοδοτεί. Μερικά παραδείγματα Βιοτεχνιών (με μικρά κεφάλαια):

α) Πλεκτομηχανές για την παραγωγή προϊόντων, τα οποία μπορούν να διατίθενται σ' όλη την Ήπειρο (πωλούμενα ή φατούρα για λογαριασμό εμπόρων).

β) Το ίδιο για εσώρουχα και για έτοιμα παιδικά ενδύματα και άλλα καθημερινής χρήσης.

γ) Κουμπία πλαστικά.

δ) Δερμάτινα είδη (ζώνες - τσάντες - χαρτοφύλακες - γάντια κ.λπ. - υποδηματοποιία).

ε) Ξυλουργικά προϊόντα (έπιπλα κ.λπ. όχι μόνο σανίδες και δοκάρια) και τα έπιπλα στα Γιάν-νινα).

στ) Ραδιόφωνα (ΝΑΙ ραδιόφωνα) μέσα από εκπαίδευση περίπου 25 ημε-

→

2^ο Επανάκαμψη συνταξιούχων. Όπως ίσως γνωρίζετε, αντί οίκων ευγηρίας στο εξωτερικό κατασκευάζονται μικρά χωριά για ηλικιωμένους, οι οποίοι μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν, βέβαια με γιατρό, νοσοκόμο. Και έτσι αισθάνονται ότι είναι ζωντανόι και όχι ζωντανά πτώματα. Θα ήταν λοιπόν δυνατόν σε κάποιο χωριό με πολλά κενά σπίτια να δημιουργηθεί οικισμός ηλικιωμένων (μπορείτε βέβαια να σχολιάσετε «παίδων ή παλιμπαιδών» όνειρα χειμερινής νυκτός).

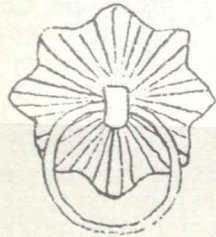
III. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ - ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Όλα αυτά βέβαια δεν γίνονται μέσα σε 3 μέρες, αλλά ύστερα από:

α) Μια σωστή οργάνωση και αρχίζουν ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΑ από μια βιοτεχνία στο κάθε χωριό.

β) Χρηματοδότηση, όχι με χρήματα αλλά με μηχανήματα.

γ) Διάθεση προϊόντων αρχικά με κάποιο κεντρικό

κό πρακτήρια στα Γιάννινα, χονδρικής διάθεσης εκτός από την απ' ευθείας πώληση.

δ) Ακόμα καλύτερη μέθοδος. Πλήθος Ηπειρώτες (Ζαγορίσιοι) είναι πλούσιοι επιχειρηματίες και ειδικόι επιστήμονες, είτε ως ομάδες είτε ως άτομα να εγκαθίστανται στα χωριά τους αυτού του είδους επιχειρήσεις.

ε) Ακόμα καλύτερα ένας ιδιωτικός σύλλογος βιοτεχνικής ανάπτυξης Ζαγορίου. Μέλη: έμποροι, βιομήχανοι, ολίγοι επιστήμονες, οργάνωση κατά ομοειδή επαγγέλματα, κάθε ομάδα ανάπτυξης κάποιο βιοτεχνικό είδος.

IV. ΧΡΗΣΙΜΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Όταν αρχίσει αυτό το είδος ανάπτυξης θα επακολουθήσει:

1. Καλύτερη οργάνωση υγειονομικής περίθαλψης (αφού θα υπάρχει πληθυσμός προς περίθαλψη).

K.

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Η ανάγκη συντονισμού και ενιαίας προβολής των κοινών, αλλά και των μικρότερων με γενικότερη σημασία ζητημάτων του Ζαγορίου με στόχο την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους γέννησε την ιδέα της συσπειρώσεως των ζαγορισιακών συλλόγων και τη δημιουργία ενός αντιπροσωπευτικού οργάνου δεύτερου βαθμού. Για το σκοπό αυτό πριν μερικά χρόνια ξεκίνησε κάποια προσπάθεια με πρωτοβουλία μιας ομάδας Ζαγορίσιων με τη συνεργασία ορισμένων ζαγορισιακών πολιτιστικών συλλόγων. Έγινε μάλλον και σχετική σύσκεψη στο Δίλοφο. Αλλά η προσπάθεια αντιπροσώπων ήταν μικρή και τελικά η κίνηση αυτή δεν καρποφόρησε. Επίσης στο περιοδικό μας είδαν το φως ανάλογα δημοσιεύματα, και στην περσινή γενική συνέλευση του Πολιτιστικού Συνδέσμου Ζαγορίσιων έγινε λόγος.

Μολοντί όμως αναγνωρίζεται από πάρα πολλούς η ανάγκη να υπάρξει ένα τέτοιο συντονιστικό όργανο, γιατί δεν προωθείται η ίδρυσή του; Μια ισχυρή αναδρομή στην προηγούμενη προσπάθεια και τους λόγους ματαιώσεώς της μπορεί ίσως να μας δώσει την απάντηση.

Η κίνηση εκείνη ξεκίνησε από μια ομάδα ζαγορίσιων, που πιστεύουν στην ανάγκη του θεσμού αυτού, με τη συνεργασία δυο - τριών Συλλόγων χωριών. Όμως, ευθύς εξ αρχής η κίνηση θεωρήθηκε διασπαστική (γιατί προήλθε μέσα από τα σπλάχνα του Συνδέσμου των Γιαννινών), με αποτέλεσμα τη δημιουργία έντονης αντιδικίας και την έκδοση ανακοινώσεων σε οξύ ύφος. Το γεγονός αυτό προέδρασε δυσμενώς πολλούς Συλλόγους.

Η επιλογή συνηθισμένων τρόπων συγκρότησης και κυρίως, διοίκησης, αν και πράγματι δημοκρατικών, που όμως δεν αποδίδουν, γιατί δημιουργούν υποψίες για προσωπική προβολή κάποιων και παραγκωνισμό άλλων, κι ακόμη ότι πολλοί Σύλλογοι δεν πείστηκαν ότι το τήν σωματείο δεν πορεύεται να υποκαταστήσει ή να μειώσει το ρόλο κανενός, αλλά μο αδικός σκοπός του θα είναι να συντονίσει το αγώνα για την πρόοδο του Ζαγορίου με τη

1. Κοίτα: α) Σημείωμα της σύνταξης του 190 τμήματος και β) Επιστολή του κ. Β. Δασκαλόπουλου στο 133 τμήμα και τα δυο με τίτλο «Δευτεροβάθμια Οργάνωση».

συνεργασία τους και μόνο, υπήρξε ο ουσιαστικότερος λόγος της αποτυχίας.

Ο ορισμός, ακόμη, ενός χωριού του Ζαγορίου σαν τόπου της πρώτης κοινής σύσκεψης κι όχι τα Γιάννινα, όπου συγκλίνουν ευκολότερα οι αντιπρόσωποι απ' όλα τα σημεία του Ζαγορίου — παρόλο που στηρίζεται στην πατριωτική αντίληψη ότι όλα πρέπει να ξεκινούν (και να γίνονται) μέσα από τον τόπο μας — ήταν ένας δευτερεύων λόγος της αποτυχίας.

Μολοντάυτα το αίτημα της δημιουργίας του συντονιστικού οργάνου παραμένει έντονο στη σκέψη και την καρδιά κάθε φιλοπρόοδου και φιλοπροαίρετου Ζαγορίσιου. Και για να λάβει σάρκα και οστά απαιτείται μια νέα πρωτοβουλία, που αποφεύγοντας τα λάθη του παρελθόντος, θα εμπνεύσει εμπιστοσύνη για την καθαρότητα των προθέσεών της, την ανυστεροβουλία της και την έλλειψη κάθε στοιχείου αυτοπροβολής και κυρίως θα πείσει και να προχωρήσει.

Πριν όμως προχωρήσουμε και μεις σε κάποιες συζητήσεις προτάσεις για τη σύμπληξη και τη λειτουργία της δευτεροβάθμιας ένωσης, θεωρούμε αναγκαίο να πούμε δυο λόγια για το τι δε μπορεί να είναι δευτεροβάθμια ένωση ή αλλιώς, Ομοσπονδία. Και τούτο γιατί και στην επιστολή του κ. Δασκαλόπουλου και στη συζήτηση της γενικής συνέλευσης του Πολιτιστικού Συνδέσμου Ζαγορίσιων τα Γιάννινα διατυπώθηκαν τέτοιες απόψεις. Συγκεκριμένα ο κ. Δασκαλόπουλος αναφέρει ότι τέτοιο όργανο μπορεί ν' αποτελέσει, για τους Συλλόγους Ζαγορίσιων της Αττικής, η Ένωση Ζαγορίσιων Αθηνών και στη συζήτηση ακούστηκε ότι τον ίδιο ρόλο για τους Συλλόγους των χωριών του Ζαγορίου μπορεί να τον αναλάβει ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος.

Τα δυο αυτά Σωματεία — αξιολογότητα, βεβαίως, και με πλούσια δράση και των οποίων η προσφορά για το Ζαγόρι πιστεύω ότι θα είναι εξαιρετική — δεν μπορούν ν' αποτελέσουν δευτεροβάθμια οργάνωση, γιατί είναι ενώσεις φυσικών προσώπων και όχι σωματείων. Μέλη τους είναι άτομα, φυσικά πρόσωπα, σωματεία άλλης οδοαρέας λεπτομέρειες, όπως της απαρτίας, του πώς θα παίρνονται οι αποφάσεις (δηλ. τότε κι ισχύει ομοφωνία και τότε και ποια πλειοψηφία) κ.λπ.

Η Εκτελεστική Επιτροπή — όχι διοικητικό συμβούλιο — θα είναι ένα ολιγάριθμο όργανο, που θα εκπροσωπεί την Ομοσπονδία και θα εκτε-

λεί τις αποφάσεις και εντολές της γεν. συνέλευσης. Πρωτοβουλίες για άμεσες ενέργειες θα παίρνει μόνο ο εφαιρτικός περιπτωσικός κι όταν δεν θα υπάρχει χρόνος για τη σύγκληση έκτακτης γενικής συνέλευσης, όντας πάντοτε υπόλογη απέναντί της. Θ' αποτελείται από τρία ή το πολ' υπέντε μέλη, για να είναι πιο ευκίνητη, άλλωστε και τα συγκροτούντα την ομοσπονδία μέλη (σύλλογοι) δεν πρόκειται να είναι πάνω από σαράνταπέντε. Τα μέλη της δεν θα εκλέγονται, αλλά θα ορίζονται από το καταστατικό με τη σειρά, ώστε κάθε χρονικό διάστημα να περάσει απ' όλα τα οφίκια (πρόεδρος, γραμματέας, ταμίας) και να εκπροσωπούνται και οι τρεις περιοχές του Ζαγορίου (Ανατολικό, Κεντρικό, Δυτικό). Η θητεία εξάμηνη. (Συζητήσιμο είναι προκειμένου για τον Πολιτιστικό Σύνδεσμο Ζαγορίσιων Ιωαννίνων αν θα μετέχει στη συνέλευση με περισσότερους αντιπροσώπους — δυο ή τρεις — ή θα εκπροσωπείται μόνιμα στην Εκτ. Επιτροπή, αν αυτή θά 'ναι πενταμελής).

Η Ελεγκτική Επιτροπή έργο της θά 'χει τον οικονομικό έλεγχο της Εκτελεστικής, συζητήσιμο αν θά 'χει (και ποιο) δικαίωμα και στο διοικητικό μέρος. Έδρα της Ομοσπονδίας τα Γιάννινα με γραφείο που, πιστεύω, θα φιλοξενείται σε μια γωνιά του «Ζαγορίσιου Σπιτιού», που τώρα πια, χάρις στη συμπαράσταση του κ. Μυλωνά, έγινε πραγματικότητα. Όπως φαίνεται καθαρά, οι απόψεις αυτές εξασφαλίζουν την ισότητα και ισοδυναμία των μελών και την εκπροσώπησης ανάληψη διοικητικών ευθυνών. Και τούτο για να προληφθεί η ανάπτυξη φιλοπροσωπικών και αρχαϊστικών, φαινομένων διαλυτικών. Όλες αυτές οι προτάσεις δεν είναι παρά προσωπική γνώμη πάνω στο θέμα. Γι' αυτό έβρισκα πολύ εποικοδομητικό το άνοιγμα μιας συζήτησης μέσα από την οποία θ' αποκουστούν κι άλλες απόψεις. Ωστε, αφού συμφωνούμε πως η σύμπληξη μιας δευτεροβάθμιας οργάνωσης των Ζαγορισιακών Συλλόγων εξυπηρετεί και προάγει τα συμφέροντα του Ζαγορίου και των χωριών μας, να προχωρήσουμε στη σύστασή της και τη νομική υπόστασή της, αφού διανώσουμε ένα στάδιο δοκιμαστικής λειτουργίας άτυπα, αν χρειαστεί.

ΒΥΡΩΝ ΒΑΡΖΩΚΑΣ

Από τις παραδόσεις του τόπου μας

Από τις παραδόσεις του τόπου μας

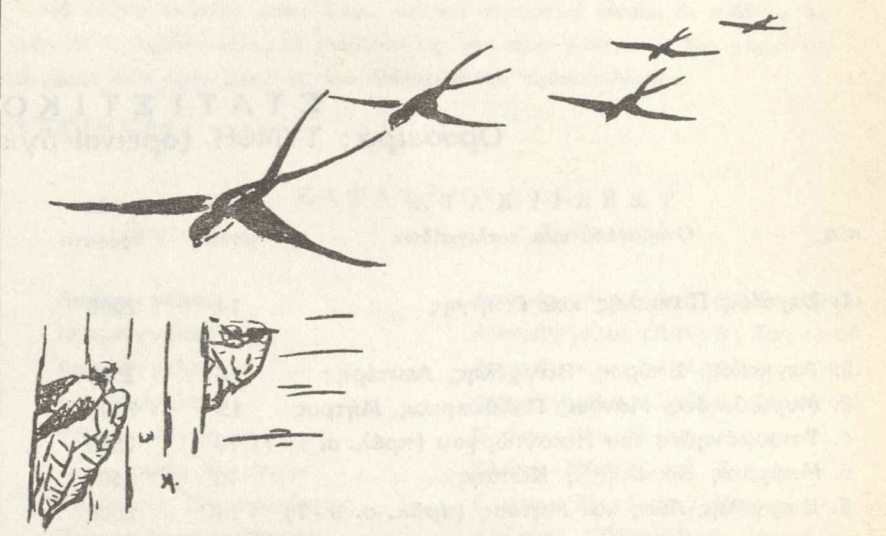
«Πότε ξεκίνησε η επανάσταση του 1821»

Οι υπόδουλοι Έλληνες σ' όλη τη διάρκεια της σκλαβιάς δεν έπαψαν ούτε στιγμή ν' αγωνίζονται για την απελευθέρωσή τους και να ετοιμάζονται για τον ξεσηκωμό του Γένους.

Κατά καιρούς έγιναν πολλές τοπικές ένοπλες εξεγέρσεις, χωρίς φυσικά να φέρουν κάποιο α-

ριστερό μπουτί, πολύ καλή μερίδα, ψαχνό κρέας.

— «Όχι αυτό, τού 'πε πάλι ο αγάς κι έκανε ένα μορφασμό αποδοκιμασίας, παραγγέλνοντας του χασάπη να κόψει ένα κομμάτι κρέας από το στήθος του αρνιού. Τούκοψε ξανά ο χασάπης από το μπροστινό μέρος αλά και πάλι κι αυτό δεν άρεσε στον Τούρκο αγά, και αφού το πήρε στα χέρια του το κοίταζε

απ' εδώ, το κοίταζε από 'κεί και κατόπι το πέταξε πάνω στο μπάγικο με περιφρόνηση. Τότε δεν κρατήθηκε άλλο ο Έλληνας κι όπως είχε το χαντζάρι στα χέρια του ορμάει καταπάνω στον αγά και τον «πετοκόψε» (= τον έσφαξε κομμάτια) φωνάζοντας έξαλλα «τι των Βαίων τι τ' Βαγγελισμού» κι έτσι άρχισε η επανάσταση από τις 25 Μαρτίου.

Από το στόμα του μακαρίτη Φίλιππα Μακρυγιάννη (72 ετών) και για την καταγραφή Σάββας Θ. Θεοδώρου

Μας γράφουν

Αγαπητοί φίλοι, Έλαβα το φύλλο της εφημερίδας σας «Το Ζαγόρι» και σας ευχαριστώ. Έζησα δυο χρόνια στην Καλουτά Ζαγορίου σαν αγροτικός γιατρός κι αγάπησα τον τόπο και τους ανθρώπους σαν να μου ήταν φίλοι από αρχαίους χρόνους.

Η εφημερίδα σας θα είναι για μένα παράθυρο σ' αυτό τον όμορφο τόπο! Με την ευκαιρία στέλνω θερμούς χαίρετες στους Ζαγορίσιους, ιδιαίτερα τους Καλωταίους και τους κατοίκους της περιοχής του Α.Ι. Καλουτάς.

Με εκτίμηση

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΑΠΠΑΣ

Ψυχίατρος

ΟΙ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΙ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

ΧΡΗΣΙΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Αγαπητό ΖΑΓΟΡΙ,

Από την βιβλιοθήκη της αλησμόνητης Φρόσως Ιωαννίδη, είχα δανειστεί το δυσεύρετο σήμερα έργο της Αγγελικής Χατζημιχάλη «ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΙ» (έκδοσης 1957).

Αν θέλεις για να ξαναφέρουμε στη μνήμη τη Μάνα του Ζαγοριού που συνεργάστηκε στενά με την ιέρεια της Λαϊκής Τέχνης τη Χατζημιχάλη, δημοσίεψε σε κάποια φύλλα σου τα εσώκλειστα αντίγραφα από τους Στατιστικούς Πίνακες αυτού του πραγματικά μνημειώδους έργου, οι οποίοι περιλαμβάνουν πάρα πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία για τους φίλους μας Σαρακατσάνους του Ζαγοριού και γενικότερα της Ηπείρου.

Με πατριωτικούς χαιρετισμούς
ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΙΤΣΟΣΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ
Οροσειρά: ΤΥΜΦΗ (ορεινοί όγκοι: ΒΡΑΔΕΤΟ, ΠΑΠΙΓΚΟ κ.λπ.)

α)α	Τ Σ Ε Λ Ι Γ Κ Α Τ Α Ονοματεπώνυμο τσελιγκάδων	οικο- γένειες	γίδο- πρόβατα	Κ Α Τ Α Σ Κ Η Ν Ω Σ Ε Ι Σ Χειμερινή	Καλοκαιρινή
1.	Ζυγαίοι, Παντελής και Γιώργης	14	2000	Παλιάμπελο Βόνιτσας	Κουκούλι Ζαγοριού (θέση Αστράκα)
2.	Ταγκαίοι, Σπύρος, Βαγγέλης, Λευτέρης	16	2500	Λεπενού Αγρινίου	(θέση Αστράκα)
3.	Μυριούνηδες, Μάνθος, Πολύκαρπος, Μήτρος	15	2300	Αρχάγγελος Πρέβεζας	Βραδέτο Ζαγοριού
4.	Τσιουμάνηδες του Νικογιώργου (πρβλ. σ. 6 - 7)	16	2500	Τζούμ(ι)ζα Λούρου	(θέση Λιθαδάκια)
5.	Μπαρίκας Βασίλης ή Κώστης	10	1500	Καμαρίνα Πρέβεζας	(θέση Λιθαδάκια)
6.	Βαγγελής Λίας και Μήτσος (πρβλ. σ. 6 - 7)	14	2000	Ζαθέρδα Ξηρομέρου	Καπέσοβο Ζαγοριού (θέση Γκουβοστίτσα)
7.	Βαλάκος Αποστόλης	5	800	Νεγράδες Ιωαννίνων	Καπέσοβο Ζαγοριού
8.	Τσιουμάνης Κωνστ. του Μάνθου	3	400	Λιακοπούλα Σουλίου	(θέση Γκουβοστίτσα)
9.	Φερεντίνοι Γιώργος και Κώστας	14	2000	Ηγουμενίτσα	Τσεπέλοβο Ζαγοριού (θέση Εφτάπυργοι)
10.	Τσιουμαναίοι (του Μητρομιχάλη (βλ. εικ. 71)	7	1000	Πέραμα Ιωαννίνων και Καναλάκι Πάργας	Τσεπέλοβο Ζαγοριού (θέση Εφτάπυργοι)
11.	Παυλογιαννακαίοι, Μιχάλης, Γιαννάκης και Παύλος	14	2000	Ελαιώνας ή Λιθάδι Πρέβεζας	Τσεπέλοβο Ζαγοριού (θέση Τζάνοβο)
12.	Κουμπάιοι, Γρηγόρης και Παναγιώτης	14	2000	Καμαρίνα Πρέβεζας	Τσεπέλοβο Ζαγοριού (θέση Γράθα)
13.	Καζούκας Π. Βασίλης (βλ. εικ. 74)	10	1500	Καμαρίνα Πρέβεζας	Σικαμένλι Ζαγοριού (θέση Τζουμάκο)
14.	Ράφτης Θόδωρος	14	2000	Συκοχώρι (Καρτέρτζα)	Σικαμένλι Ζαγοριού (θέση Γκουλιάσσα)
15.	Καρβούνης Λάμπρος και Θύμιος	16	2000	Ηγουμενίτσα	(θέση Γκουλιάσσα)
16.	Ντόντος Χριστόδουλος	7	1000	Μαργαρίτι και Γκρίμποβο Βόνι- τσας	(θέση Γκουλιάσσα)
17.	Καρβούνης Φώτης	3	400	Γραμμενίτσα Άρτας	Σικαμένλι Ζαγοριού
18.	Παπγιωτής Στέφανος	14	2000	Θέμελο Πάργας	Φραγκάδες Ζαγοριού
19.	Καζούκας Αλέξης	8	1200	Συκοχώρι (Καρτέρτζα) Ηγουμε- νίτσας	(θέση Γκουλιάσσα)
20.	Κάλλης Λάμπρος	10	1500	Λιοθούνη Φιλιπιάδας	Βρυσοχώρι (Λεσινίτσα) Ζαγορ. (θέση Γκουλιάσσα)
21.	Καζούκας Βαγγέλης (βλ. εικ. 1)	12	1800	Καταδόθρα Μαργαριτίου	Ηλιοχώρι (πρώην Ντομπρίνοβο) Ζαγοριού
22.	Κάτσανος Κωνσταντίνος	14	2000	Λιοθούνη Φιλιπιάδας	Λάιστα Ζαγοριού
23.	Παπαρούνας Θόδωρος	8	1200	Λούρος Πρέβεζας	Λάιστα Ζαγοριού
24.	Ράφτης Ανδρέας	10	1500	Μαργαρίτι Θεσπρωτίας	Λάιστα Ζαγοριού
25.	Μακρής Κωνσταντίνος	8	1200	Μαζαρακιά Θεσπρωτίας	Βωδούσα Ζαγοριού
26.	Ράφτης Κωνσταντίνος	10	1500	Πλαταριά Θεσπρωτίας	Βωδούσα Ζαγοριού
27.	Αράνης Θόδωρος	7	1000	Πλαταριά Θεσπρωτίας	Βωδούσα Ζαγοριού
28.	Τάγκας Λάμπρος	8	1200	Φιλιάτες	Βωδούσα Ζαγοριού
29.	Τζουμάνης Κωνσταντίνος του Μιχ.	15	2000	Μούρτο Θεσπρωτίας	Μακρίνο Ζαγοριού
30.	Τζουμάνης Θόδωρος του Δημ.	5	800	Καρβουνάρι Παραμυθιάς	Φλαμπουράρι Ζαγοριού
31.	Μάστορας Κολιός	8	1200	Ν. Σαμψούντα Πρέβεζας	Φλαμπουράρι Ζαγοριού
32.	Σαλμάς Αριστοτέλης και Μιχ.	7	1000	Φιλιπιάδα	Φλαμπουράρι Ζαγοριού
				Κανάρι Πρέβεζας	Ελατοχώρι (Τσερνέσι) Ζαγοριού

33.	Πάχος Ανδρέας	10	1500	Σμυρτούλα Πρέβεζας	Ελατοχώρι Ζαγοριού
34.	Τάγκας Αλέξης του Αθαν.	7	1000	Σμυρτούλα Πρέβεζας	Ελατοχώρι Ζαγοριού
35.	Τζουμάνης Σπύρος	7	1100	Σπαθαράτι Μαργαριτίου	Ραϊδόβολη Παπίγκου
36.	Τζουμάνης Αλέξης	6	1000	Σπαθαράτι Μαργαριτίου	Λίμνες Παπίγκου
37.	Τζουμάνης Τάσος (βλ. εικ. 75)	5	800	Πέρδικα Πάργας	Δρακόλιμη Παπίγκου
38.	Τζουμάνης Κωνσταντίνος	5	700	Πέρδικα Πάργας	Ρομπόζι Παπίγκου
39.	Βαγγελής Θόδωρος (βλ. εικ. 73)	7	1000	Γοργοπόταμος Ηγουμενίτσας	Έντα Παπίγκου
40.	Καλύβας Σπύρος	3	400	Πέρδικα Πάργας	Έντα Παπίγκου
41.	Τάγκας Κωνσταντίνος	3	400	Καρτέρι Θεσπρωτίας	Τσούκα Παπίγκου
42.	Βαγγελής Στέφανος	7	1000	Μούρτος Θεσπρωτίας	Αρτσιόρι Παπίγκου
43.	Θοδωράκης Τάσος	6	1000	Κουτσομαριά Φιλιπιάδας	Αρτσιόρι Παπίγκου
Σύνολο		402	58.900		

Στην Τύμη λένε πως βόσκουν γύρω στις 66.000 περίπου γιδοπρόβατα. Απ' αυτά 63.000 ανήκουν στους Σαρ., που στο στατιστικό πίνακα δε στάθηκε δυνατό να συγκεντρωθεί ολόκληρος ο αριθμός τους. Οι άλλες 3.000 γιδοπρόβατα ανήκουν σε Αρβανιτόβλαχους τσελιγκάδες, που πάνε μονάχα σε δυο χωριά του Ζαγοριού: στο Βρυσοχώρι (πρώην Λεσινίτσα) και στη Λάιστα. Σε όλα τα άλλα χωριά πάνε μόνο Σαρ. και δεν υπάρχει σπάνη Αρβανιτόβλαχου.

Οροσειρά ΜΙΤΣΙΚΕΛΙ

α)α	Τ Σ Ε Λ Ι Γ Κ Α Τ Α Ονοματεπώνυμο τσελιγκάδων	οικο- γένειες	γίδο- πρόβατα	Κ Α Τ Α Σ Κ Η Ν Ω Σ Ε Ι Σ Χειμερινή	Καλοκαιρινή
1.	Καρβούνης Κωνσταντίνος	4	500	Ασπράγγελιοι ¹	Ασπράγγελιοι (Δοβρά) Ζαγοριού
2.	Καρβούνης Χαράλαμπος ¹	2	300	Ασπράγγελιοι ¹	Ασπράγγελιοι (Δοβρά) Ζαγοριού
3.	Γιαννακούλας Ανδρέας	2	300	Ασπράγγελιοι ¹	Ασπράγγελιοι (Δοβρά) Ζαγοριού
4.	Μπουνός Γιάννης ¹	4	600	Ασπράγγελιοι ¹	Ασπράγγελιοι (Δοβρά) Ζαγοριού
5.	Χαρίσης Γιάννης	5	800	Ρίζιανη Ηγουμενίτσας	Ελάτη (Μπούλτσι) Ζαγοριού
6.	Κατσαρός Αποστόλης	4	600	Τριοκόρφο Φιλιάτων	Ελάτη (Μπούλτσι) Ζαγοριού
7.	Γόγολος Γιάννης	2	300	Κορίτσιανη Ηγουμενίτσας	Ελάτη (Μπούλτσι) Ζαγοριού
8.	Γόγολος Παντελής	6	800	Πούντα Ηγουμενίτσας	Δίκκορφο (Τζουντίλα) Ζαγοριού
9.	Γόγολος Μιλτιάδης	10	1500	Λάικα Ηγουμενίτσας	Δίκκορφο (Τζουντίλα) Ζαγοριού
10.	Τζουμάνης Παύλος	3	400	Ζίτσα Κουράτων	Δίκκορφο (Τζουντίλα) Ζαγοριού
11.	Παραγιάννης Γιώργης	3	400	Λάικα Ηγουμενίτσας	Δίκκορφο (Τζουντίλα) Ζαγοριού
12.	Ζύγος Γιάννης	2	400	Λούρος Πρέβεζας	Δίκκορφο (Τζουντίλα) Ζαγοριού
13.	Μπαλατσός Αναστάσης	6	1000	Πάργα	Μανασσή Ζαγοριού
14.	Μπόνιος Βασίλης	3	500	Πάργα	Μανασσή Ζαγοριού
15.	Πιστιόλης Μιχαήλ και Δημήτρης	6	1000	Μπάφρα Ηγουμενίτσας	Καλωτά Ζαγοριού
16.	Τζουμάνης Νικόλας	3	500	Αργυρότοπος Ηγουμενίτσας	Καλωτά Ζαγοριού
17.	Καττής Σπύρος	3	500	Ν. Κερασούς Πρέβεζας	Καλωτά Ζαγοριού
18.	Διαμάντης Γιώργης	5	700	Πέτρα Φιλιπιάδας	Καλωτά Ζαγοριού
19.	Γιαννακός Ηλίας	3	500	Κουρτέσι Ηγουμενίτσας	Καμινιά (Ανθρακίτη) Ζαγοριού
20.	Λάμπρος Ηλίας	3	500	Σφηνωτά Πρέβεζας	Καμινιά (Ανθρακίτη) Ζαγοριού
21.	Λουτσάκης Κωνσταντίνος	2	300	Δράμει Ηγουμενίτσας	Καμινιά (Ανθρακίτη) Ζαγοριού
22.	Γιαννακός Χριστόδουλος	4	500	Παραμυθιά	Καβαλάρη Ζαγοριού
23.	Χασεκής Γιάννης	3	500	Γρακοχώρι Ηγουμενίτσας	Καβαλάρη Ζαγοριού
24.	Χασεκής Γιώργης	2	400	Σμυρτούλα Πρέβεζας	Καβαλάρη Ζαγοριού
25.	Κονάκης Χρίστος	2	300	Λούρος (Καντζά) Πρέβεζας	Καρυές (Μεγκλιό)
26.	Καραγιώργης Γιώργης	2	300	Καρβουνάρι Παραμυθιάς	Καρυές (Μεγκλιό)
27.	Ντέτσικας Κώστας του Γεωργ.	6	800	Βραχωτά Πρέβεζας	Κρυόβρυση (Γοβρίτσα)
28.	Ντέτσικας Στέργιος του Αντ.	4	600	Κορίτσιανη Ηγουμενίτσας	Κρυόβρυση (Γοβρίτσα)
29.	Ντέτσικας Λευτέρης	3	500	Γαρδίκι Φιλιάτων	Κρυόβρυση (Γοβρίτσα)
30.	Μήτσος Γεώργιος	3	400	Κορίτσιανη Ηγουμενίτσας	Κρυόβρυση (Γοβρίτσα)
31.	Κάκος Θόδωρος	3	400	Σοκρινίτσα Μαργαριτίου	Λιγκιάδες
32.	Καλές Ιωάννης	4	600	Στράτη Ηγουμενίτσας	Λιγκιάδες
33.	Μάστορας Γεώργιος	3	400	Στράτη Ηγουμενίτσας	Λιγκιάδες
34.	Ζύγος Λάμπρος	7	1000	Καστρί Ηγουμενίτσας	Ελαφότοπος (Τσερνέσι) Ζαγορ.
35.	Λιόγκας Δημήτριος	6	800	Καλπάκι	Ελαφότοπος Ζαγοριού
36.	Χασ(ι)κής Γεώργιος και Αλ.	5	800	Σμυρτούλα Πρέβεζας	Ελαφότοπος Ζαγοριού
37.	Τζόκας Αγησίλαος	3	500	Καλπάκι	Ελαφότοπος Ζαγοριού
38.	Μάστορας Παντελής	2	300	Καλπάκι	Ελαφότοπος Ζαγοριού
39.	Καψάλης Γρηγόριος	6	1000	Καλπάκι	Κάτω Σουδενα Ζαγοριού
40.	Νταχρής Γεώργιος	2	400	Καλπάκι	Κάτω Σουδενα Ζαγοριού
41.	Αρβανίτης Βασίλειος	6	1000	Καλπάκι	Κάτω Σουδενα Ζαγοριού
42.	Αρβανίτης Βαγγέλης (εκ. 91)	6	1000	Καλπάκι	Κάτω Σουδενα Ζαγοριού
43.	Αχνούλας Νικόλαος	3	400	Καλπάκι	Άνω Σουδενα Ζαγοριού
44.	Παπγιωτής Δημήτριος	4	600	Καλπάκι	Άνω Σουδενα Ζαγοριού

45. Χαρίσης Κωνσταντίνος	6	800	Ρίζιανη Ηγουμενίτσας	Βίτσα Ζαγοριού
46. Μπάρκας Αθανάσιος	4	600	Μυρσίνη Πρέβεζας	Βίτσα Ζαγοριού
47. Καραγιάννης Δημήτριος	5	800	Κανάλι Πρέβεζας	Βίτσα Ζαγοριού
48. Μπαλατσός Γεώργιος	4	600	Μούρτος Ηγουμενίτσας	Βίτσα Ζαγοριού
49. Λαδιάς Κωνσταντίνος	5	800	Καναλάκι Πρέβεζας	Μονδέντρι Ζαγοριού
50. Λαδιάς Περικλής	4	600	Γραμμενίτσα Άρτας	Μονδέντρι Ζαγοριού
51. Λουτσάρης Βαγγέλης	4	600	Αϊτός Φιλιατών	Μονδέντρι Ζαγοριού
52. Ράφτης Αθανάσιος	5	800	Παλιόκαστρο Μαργαριτίου	Μονδέντρι Ζαγοριού
53. Θεοχάρης Κωνσταντίνος	7	1000	Σκουπίτσα Παραμυθιάς	Λιγκιάδες
54. Γόγολος Κωνσταντίνος	2	300	Πέρδικα Πάργας	Μάζια
55. Γιαννακός Κωνσταντίνος	3	400	Πέρδικα Πάργας	Μάζια
Σύνολο	219	33.200		

1. Οι Χαρ. Καρθόνης και Γιάννης Μπουνόβας έχουν λιβάδια νοικιασμένα από τη Μονή των Ασπραγγέλων (Μετόχι της Μονής Βελλάς), όπου δόσκουν τα γιδιοτρόφιά τους, μαζί με τον Μοναστηριού, χειμώνα - καλοκαίρι, από τα 1940. Τα βακούφικα λιβάδια του Μοναστηριού νοικιάζουν το χειμώνα και κτηνοτρόφοι χωρικοί από το Μεγάλο και Μικρό Περιστέρι, καθώς και άλλοι Σαρ. μικροτσελιγκάδες της Τύμφης, έτσι που σχηματίζεται εκεί γύρω ένας συνωικισμός από 34 κανάκια (εικ. 124, 134, 135), που κάνουν δυο τυροκομιά και εμπορεύονται μαζί τα γαλάτα τους.

Ολόκληρο το Μπισκελί σκεπάζεται το καλοκαίρι με γιδιοτρόφα Σαρακ. και μονάχα 3.000 αρβαντοβλάχικα γιδιοτρόφατα δόσκουν στο χωριό Καλωτά.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η απογραφή μας δεν ήταν θέβαια δυνατόν να συγκεντρώσει στοιχεία και για τους έξω από τα Ελληνικά σύνορα Σαρακατσάνους. Καταγράφονται όμως εδώ μερικοί πολύ γνωστοί άλλοτε στα Ηπειρώτικα βουνά, που —όπως ειπώθηκε στην Εισαγωγή— πήγαιναν ως το 1930 στις χειμερινές βοσκές της Βόρειας Ηπείρου. Οι τσελιγκάδες αυτοί έχουν απομείνει σήμερα μ' ελάχιστα πρόβατα ή καταστράφηκαν ολότελα. Οι απόγονοι π.χ. των Βασδέκη, Σκιάθης, Βαταβάλη, Καψάλη κ.ά. είναι εγκαταστημένοι ως γεωργοκτηνοτρόφοι στη Βίτσα (εικ. 102) και στο Σκαμνέλι του Ζαγοριού. Δεν έχουν παρά 60 - 80 πρόβατα ο καθένας, που τα σμίγουν μ' άλλους τσελιγκάδες. — Όσοι Σαρακατσάνοι απόμειναν οριστικά μέσα από τα Ελληνικά σύνορα, αναγράφονται στους αντίστοιχους πίνακές μας. Τον παρακάτω πίνακα παραθέτουμε μόνον για να δώσει μια εικόνα των παλιών μετακινήσεων ανάμεσα στη νότια και βόρεια Ήπειρο.

α) α	Ονοματεπώνυμο τσελιγκάδων Τ Σ Ε Λ Ι Γ Κ Α Τ Α	γένειες οικο-	πρόβατα γιδιο-	ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΙΣ	
				Χειμερινή	Καλοκαιρινή
1. Μακρής Φώτης		15	2000	Τσοούκα Δέλθινου	Βουνά Τεπελενιού
2. Ράφτης Κώστας		20	3000	Σαρανιά Δέλθινου	Βουνά Αργυροκάστρου
3. Τζουμάνης Σπύρος και Γιώργης		20	3000	Αρωνιές Δέλθινου	Βουνά Δέλθινου
4. Μπάρκας Νικόλας		14	2000	Εξαμίλια Δέλθινου	Καλωτά Ζαγοριού (θέση Αγ. Παρασκευή)
5. Καψάλης Γιάννης		17	2000	Βλιάχοβο Δέλθινου	Λιγκιάδες Μπισκελίου
6. Τζουμάνης Τάσος		10	2500	Εξαμίλια Δέλθινου	Κουκούλι Ζαγοριού
7. Καψάλης Νικόλας		7	1500	Κοπάτσα Πρεμετής	Τσιπελόβο Ζαγοριού
8. Παπαρούνας Κώστας		17	1000	Δέλθινο	Λάιστα Ζαγοριού (θέση Περιστέρι)
9. Βασδέκης Αναστάσης		20	2500	Παντελεήμων Δέλθινου	Βίτσα Ζαγοριού (θέση Μπαλτενίσι)
10. Σκιάθης Νικόλας		10	1500	Λιθιαίνα Δέλθινου	Σκαμνέλι Ζαγοριού (θέση Γκούστα)
11. Βασδέκης Γιάννης		17	2500	Πρεμετή	Σκαμνέλι (θέση Τζουμάκο)
12. Καψάλης Γρηγόρης		6	1000	Ντρεμίσι Δέλθινου	Ελαφότοπος Ζαγοριού
13. Σιοντόρης Γιάννης		10	1500	Πρεμετή	Βίτσα Ζαγοριού
14. Μυριούνης Γιάννης		13	2000	Μόρσι Δέλθινου	Ελάτη Ζαγοριού
15. Βαταβάλης Γιάννης		16	2500	Λιμπόχοβο Αργυροκάστρου	Βίτσα Ζαγοριού
16. Κολοβός Βασίλης		13	2000	Σωτήρα Αργυροκάστρου	Ελατοχώρι και Κουκούλι Ζαγορ.
17. Κουμπής Νούλας και Τζουμάνης Γιάννης		17	2500	Γιωργουτσάτες Αργυροκάστρου	Βραδέτο Ζαγοριού
18. Βαλάκος Γιώργης		13	2000	Τεπελένι	Καλωτά Ζαγοριού
19. Μπάρκας Νικόλας		13	2000	Λιμπόχοβο Αργυροκάστρου	Καλωτά Ζαγοριού
20. Καττής Βασίλης		16	2500	Γράθα	Φλαμπουράρι Ζαγοριού
21. Κωνσταντάκος Θωμάς		20	3000	Μορσί Πρεμετής	Λάιστα και Βίτσα
22. Φερεντίνος Νικόλας		24	3500	Τεπελένι	Κρασιά Γρεβενών
23. Γιαννακός Γιάννης		14	2000	Γιωργουτσάτες Αργυροκάστρου	Τσιπελόβο Ζαγοριού
Σύνολο		342	51.000		

1. Ο Βασίλης Κολοβός έφυγε από το 1925 με όλο το βιος του και το κοπάδι του από το Κουκούλι του Ζαγοριού. Πήγε και αγόρασε χτήμα έξω από το Κιλκίς, γνωστό με την ονομασία Τσιφλίκι Κολοβού Σωτήρα. Έχει 2.500 στρέμματα χειμερινές και καλοκαιρινές βοσκές, χωράφια και μηχανικές εγκαταστάσεις. Περιορίστηκε σε λίγη σταβλική κτηνοτροφία και ασχολείται περισσότερο με τη γεωργία.

ΒΑΝΤΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1901 - 1941)

Επιθ' της Δημ. Σχολείων από το Καπέσοβο.

Βιβλίο του:

★ Παλιός κάμπος - Αναγνωστικό Δ' Δημ. (συνεργασία με Χρ. Σούλη), Αθήνα: 1987.

ΒΑΡΤΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΤΙΝΟΣ (1829 - 1909)

Σχολάρχης από το Καπέσοβο.

Βιβλίο του:

★ Ο Πύδος ή ποιητικά πάργια, Κων) πόλις 1886.

ΒΑΡΤΩΚΑΣ ΚΩΣΤΑΣ

Δάσκαλος από το Καπέσοβο.

Βιβλίο του:

★ Αλέξης Νούτσας, Γιάννης 1971.
★ Η διάλυση του Ζαγοριτικού πολιτισμού, Γιάννης 1976.
★ Ζαγοριότα δημοτικά τραγούδια, Γιάννης 1982.
★ Βίβλος, Γιάννης 1985.
★ Ιωαννίδης - Αλεξίου Καταμίστης «Ο Ρομάντισμος», Γιάννης 1988.

ΒΕΛΕΝΤΖΑΣ ΚΩΣΤΑΣ (1885 - άγνωστη)

Εμπόρος, δημοσιογράφος από τους Κήπους (Μπαλνίσι), Εκδότης - δ)κτής των εφημερίδων:

★ Παλιτάκη και Οικονομική Επιθεώρησης (συνεργασία με Σαρδέλλης), Βου-
κορέτσι.
★ Εθνικός Φάρος, Βουκουρέστι 1934.

ΒΕΡΚΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ (άγνωστη - 1879)

Δικηγόρος από την Αρίστη (Αρτισία)

Βιβλίο του:

★ Η διανομοσύνη Ελλάς, Βουκουρέστι.

ΦΡΙΞΟΥ ΤΖΙΟΒΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

(Από το Μεδδίο Ανδραυιτν έως σήμερα)

Β' έκδοση
— με συμπληρώματα —
του περιοδικού «Το Ζαγόρι μας»

Γιάννινα 1990

Φρίξον Τζιόβα Η ΕΚΔΙΚΗΣΗ (Διήγημα)

Στα 1809 υψώθηκε ακόμα ένα αρχοντικό στον πάνω μαχαλά της Δοβράς. Η πρόσοψή του αντιστάθηκε στο χρόνο μέχρι που ελευθερώθηκε ο τόπος και άρχισαν να ξαναχτίζονται τα καμμένα από τους ναζί σπίτια. Ψάχνοντας για οικοδομήσιμη πέτρα οι άνθρωποι δε δίσταζαν να ισοπεδώνουν μπαταρισμένα αρχοντικά που οι κτήτορες λησμονήθηκαν «εις ξένην γην». Διάβαιναν οι γενιές· τα επίθετα, οι ιστορίες τους περνούσαν μόνο στις κουβέντες των γερόντων. Για τους νιότερους αυτά ήταν άγνωστα, άγευστα. Έσβησαν από τα Δημοτολόγια του χωριού την ύπαρξή τους όταν άφηναν χωράφι, αμπέλι, σπιτικό, για να χαρούν αγαθά, όπως νομίζονταν, σε άλλους τόπους. Όσπου ξάπλωσε η λοιμική των καιρών κι έγιναν όλοι οι χωριανοί ξένοι στα ξένα και χορεύουν όπως αρκουδάκι μέσα σε πυρωμένο γιουρούσι. Άρπαξαν τις πελεκημένες πέτρες και δεν έμεινε μία. Πατέρας και γιος κινδύνεψαν να γκρεμιστούν κατεβάζοντας γρανιτένιο ακωνάρι. Το χώνεψαν στα θεμέλια καλυδόσπιτον. Πάνω του είχε σκαλισμένα τη χρονολογία κτίσης του οίκου, σταυρό και πλατυπρόσωπον άντρα με γενιάδα, μουστάκια, καλογερικό σκουφί.

Έτσι χάθηκε ο τοίχος που η παιδική φαντασία τον φόρωνε μαγικές ιδιότητες. Έμοιαζε καπέλο ταχυδακτυλουργού. Μέσα απ' ότα άδεια τελάρα των παραθύρων του έβγαιναν λειψά φεγγάρια, μαρμαρυγές, ή ξεπούκαρναν, λες και χύνονταν τα έντερα της κόλασης, ξεφτίδια από σύγνεφα φορτώνοντας τις καρδιές απόγνωση. Σκοτεινή μαγεία έκρυβε και η στέγνα του σπιτιού. Τα πιο τολμηρά παιδιά έσκυβαν στο στόμιο φωνάζοντας «καταραμένη πρωτόπαπα» χωρίς να ξέρουν γιατί. Όταν σιγούσε ο αντιλαλος των σπλάχνων της την πετροβολούσαν με μανία, εχθρικά. Περώνοντας οι καιροί γιόμισε τρόχαλα και την έκρυψαν τα βάτα.

Μια «Νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαρμένη μάγια», σπρωγμένος από ανεξήγητη επιθυμία, βρέθηκε ο αλαφροήσκιωτος κοντά στη λησμονημένη στέγνα. Εκεί, λες και ήταν συνεννοημένοι, τον καρτερούσε ο πανδαμάτωρ χρόνος. Τον έκανε θέση να καθήσει. Πότε έπινε μικρές μικρές γουλιές από το κύπελλο της λησμονιάς, πότε κοιτάζε προς το Δάπατο όπου έλαμπε μπηγμένο στην κορφή του το ξίφος του Ωρίωνα. Κάποτε βαρέθηκε να ψάχνει στ' άστρα. Αυτός που δε φημιζεται για φαγούρα στη γλώσσα του, που δύσκολα εκμυστηρεύεται ακόμα και στους σοφούς που τον εκλιπαρούν, εκείνη την ώρα ήθελε να μιλήσει. Ίσως δε διάλεξε τυχαία μια από τις πάμπολλες ιστορίες που ξέρει, ίσως να ήταν απόφαση της στιγμής, να την προκάλεσε ο πόνος. Άρχισε την αφήγησή με τόσο σιγανή φωνή, λες και ήταν μόνο ένα βούισμα εντόμου που πετούσε στη νύχτα.

Καιρούς πριν από την ιστορία που θ' ακούσεις ανθρώπακι, έγινε φανερό πως ο τότε πρωτόπαπας του χωριού ξόδενε παρά με ουρά. Μονολογούσαν οι αφελείς πως άγγελος Κυρίου του φανέρωσε βλησιδί* με εντολή να χτίσει εκκλησιά, μα το καταχράστηκε. Το αίνιγμα λύθηκε αργότερα όταν από τα βάσανα φύρανε ο νους της πρεσβυτέρας και τα μολογούσε.

Κάποτε είχε φανεί στο χωριό άντρας μαργαριασμένος από θερμές. Τον αναγνώρισαν μονάχα όταν ξεφόρτωσε τη μούλα του σε κλειδαμπαρωμένο σπίτι. Μια ζωή χαμένος στα Βαλκάνια να τ' αλωνίζει πουλώντας μαντζούνια και ψεντιές, χωρίς ποτέ να στείλει ένα γρόσι* στη μάνα που τον γέννησε. Κούρνιασε στο έργο σπυτικό περνώντας τα στεγνά του απειπισμένος, σκιαγμένος από αόρατο κίνδυνο, μονολογώντας ότι τον κυνηγούν «εκείνοι», τους έδλεπε. Άδηλο και κρύφιο πως έγινε προστάτης, του καθυσήχαζε τις φοβίες. Βρέθηκε ο χρυσοφόρος κόκορας του παραμυθιού, τον γαργάλιζε με τα επουράνια και τίναξε τα φτερά σε ξένη χούφτα. Όσο βάθαι-

ναν οι φόβοι του μαγκούφη και η θρησκοληψία —μάστορας σε κάτι τέτοια ο πρωτόπαπας—, τόσο τον ξεπουπούλαζε ο ιερέας. Όταν απεδήμησεν εις Κύριον ήτο πτωχότερος του στρουθίου.

Υψωσε ο πρωτόπαπας αρχοντικό που προκάλεσε φθόνο. Στην αυλή του έβαλε να σκάψουν για μια στέγνα βαθιά να κρατάει μπουζί* το νερό, πλατιά, να νικάει και τη μεγαλύτερη ξηρασία. Άφησε εποχή το χτίσιμό της. Έστειλε ανθρώπους στα γύρω χωριά κι αγόραζαν αυγά. Απαιτούσε για ασφάλεια, να κουβαλούν τα σεπέτια φορτωμένοι. Αυγά ήταν και τα μολάρια συχνά γινατώνων. Σπίθες σάτιρας άστραφταν στη γειτονιά όπως περνούσαν οι χαμάληδες κι αυτό κράτησε δομάδες. Μαζεύτηκαν σωροί και τα μισά κλοβιάσαν από το κάμα. Πρόσεχε άγρυπνα ο παπάς τους κορασάνάδες να βάζουν σωστές αναλογίες, όχι τσαπατσουλίες* το νερό φεύγει και από τρύπα βελονιού και άντε να τα σταματήσεις. Ίδρωναν τα μαστορόπουλα στονμπίζοντας κεραμίδια σε πέτρινα γουδιά μέχρι να γίνουν ψιλούτσικη σκόνη. Τη δοκίμαζε ο παπάς στη χούφτα, τη φύσαγε και αν έμενε ικανοποιημένος επέτρεπε να την ανακατέψουν μαζί με κοσκινισμένο κοκκινόχωμα στον ασβέστη. Σε κάθε μιστρί φορτωμένο πολλοί έριχναν και δυο τρία ασπράδια αυγού. Έτοιμο το κορασάνι. Πελεκούσαν με κοπίδια πέτρες, τις ταίριαζαν και άλειφαν τους αρμούς. Σε λίγες μέρες μονάχα με λιστό ξεκολλούσαν. Έχτισαν το θόλο και το κυκλικό στόμιο από γρανίτη που το σφάλιζαν με σιδερένιο καπάκι. Πάνω από τη στέγνα ύψωσαν στέγαστρο. Από τις κρηπίδες του έπεφτε γύρα γύρα μια σπιθαμή, σα δαντέλα, κεντημένο σανίδι. Έρθε μέρα που δε χωρούσαν στους μαστόρους τα σκουτά τους, τσόσους κρόκους είχαν ρουφήσει! Χαλάλι, άφησαν φεύγοντας τεφαρίκι πράμα.

Για μήνες το νερό της βροχής παράσερνε τσόφλια αυγών στους δρόμους. Τα πατούσαν με μανία τα παιδιά, τα έφτυναν «μετά βδελυγμίας» οι μεγάλοι. Δεν το χώνεψαν* προχτές με μπαλωμένο ράσο και ξαφνικά άρχοντας. Εύχονταν μυστικά να τον ξεγυμνώσει ο Βεζύρ* Αλή πασιάς... Φανερά και οι δυο πλευρές έκαναν την πάπια. Προσηκωνόνταν οι μεν στο πέρασμα του όλο γαλιφιά. Ευλογούσε αυτός ηχηρά και καταλάβαινες την κοροϊδία. Ανέβαινε στο σεράγι του με το αίσθημα του νικητή. Εάπλωνε στο σοφά. Η παπαδιά τσακίζονταν να του βγάλει την ποδεμή, τον κερνούσε ρακί. Έστειλε σούζα μπροστά του με σταυρωμένα χέρια, υποταγμένη περιμένη εντολές. Ανασηκωνόνταν, ζητούσε πάλι ρακί. Στριφγούριζε ξαναμμένος κι έπαιρνε στο σοφά το σκιάχτρο που είχε μπροστά του. Σάρακας που τον αρίδιζε νύχτα μέρα. Σε όλα της σαρακοσιανή, άκαρη κι αυτός έαρθάτος*: «Πόρτα χωρίς καρφιά, αιδεσιμώτατε, δε γίνεται» του τόνιζε πονηρά εκείνο το ποντίκι ο ιεροψάλτης κάθε φορά που μεταλάβαινε χωριανές. Έφεγγαν μέσα του πρόσωπα κοριτσιών σαν ολόγραμμα φεγγάρια, τον κόλαζαν. Τυραννική η επιθυμία, μα η εντολή «ου μοιχεύσεις» χαραγμένη με πυρωμένο σίδερο στη συνείδηση του χωριού. Και το κάθαρμα ο ιεροψάλτης να βάζει παωγόμι* «Σόδομα και Γόμορα την σήμερον ημέραν η ψυχή του ανθρώπου».

Κατέβαινε στο πλακόστρωτο της αυλής. Τον έλουζε η δροσιά της στέγνας όπως χάζεψε τα μούτρα του στον καθρέφτη του νερού. Έβγαζε, έβγαζε κουβάδες και το σκουρπούσε αλύπητα στις μαυρόπλακες να τους φύγει η φλόγωση, πότιζε νιοφυτεμένα κλήματα, έριχνε στα κοκκινωπά γένια. Δέθηκε με τη στέγνα μ' έναν καμήλο που θα τον έλεγε ερωτικό. Ήταν κι εκείνα τα στολίδια στη σκεπή της να ζουρλένεσαι, άξια να στολίσουν νυφική ποδιά. Δε χόρταινε να την κοιτάζει. Τότε η καρδιά του απόδιωχνε κάθε στενοχώρια, αλάφρωνε, γίνονταν κορυδαλός και αιγομυρμούριζε αμαρές. Έξερε πως δε θ' αρνιόνταν και από μινάρε να μπαχλατήσει αν ήταν να του την πάρουν. (Συνεχίζεται)

αύτητα με τον παθόντα κατάλογο - λεξικό. Για μια στενότερη γνω-

ριμία με ρίξες και φτερά προνοικά· για μεγαλύτερη εκτίμηση της περνοχής. Νομίζουμε πως το χρέος δεν πρέπει να σταματήσει εδώ, από εδώ ν' αρχίσει. Να κληθούν τα μεγάλα κληροδοτήματα του Ζαγοριού και να εκδώσουν «Ανάλεκτα» και «Αυθολόγια» από συγγραφές των πατέρων μας. Υπάρχουν εξάετοι επιστήμονες στον παρακάτω κατάλογο και ελπίζουμε να δέχτον το βάρος της επιμέλειας. Ακόμα προτείνουμε στα κληροδοτήματα να προσδόν στην εκτύπωση λευκώματος με εικόνες Ζαγορείων αγιογράφων, γιατί και αυτοί είναι άξιοι μνημόνης. Σημειώνουμε πως έχουμε εικονοτέσσαρα ονόματα, μόνο μέχρι το 1821 και είναι κλίμα να μη γνωρίζουμε την προσφορά τους.

Η βιβλιογραφία μας σκοπεύει ακόμα να διευκολύνει τους ερευνητές της περιοχής και να εξυπηρετήσει την Έκθεση βιβλίου που παρουσιάζει στο χωριό του, στις 10.8.80, το λαμπρό σωματείο «Πολιτιστικός σύλλογος Ασπαργέων».

Ευχαριστούμε όσους μας συμαδαστήθηκαν στην έρευνα και υδάτερα τη δ. Ε.Ι. Νικολάδου και τους κ. Κ.Π. Δαζαρίδη και Ι. Ν. Νικολάδη. Προς το περιθώριο «Το Ζαγόρι μας» που ανέλαβε την έκδοση του καταλόγου και προς τον Πρόεδρο της Ε.Η. Μ. κ. Κώστα Φρόντζο, για τη συμπαράσταση και τις προθέσεις του, απευθύνονται ευχαριστίες.

Ιούλιος 1980

ΦΡΙΞΟΝ ΤΖΙΟΒΑΣ

ΣΥΝΤΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ

ΑΔΑΜ (ΒΑΣΙΛΗΣ ΑΔΑΜΙΔΗΣ «1865 - 1923»)

Έμπορος, από το Νέο Αμυροκότο (Δωδίκη)

Β.6.2.10 τ.ο.υ.

★ Από το χωριό μου, Αθήνα 1930.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1884 - 1936)

Καθηγητής Γλωσσολογίας Παν/μιου Αθηνών
από το Πάπυνο

Β.6.2.10 τ.ο.υ.

★ Περὶ του θανατικού τονισμοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ του Ζαγορίου, Θεσ/νίκη 1915.

★ Οἶγμα περὶ τῆς κλίσεως τῶν οὐρανίων καὶ ἀνθρωπίνων ἐν τῷ βιβλίῳ του Ζαγορίου, Αθήνα 1921.

★ Περὶ τοῦ ρήματος ἐν τῇ ἱερίῳ συνάγωγῃ, Αθήνα.

★ Συμβολὴ πρὸς τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσῃς περὶ ἄρθρου, Αθήνα.

★ Τὰ νεοελληνικά ἀνδρονυματικά, Αθήνα.

★ Περὶ τῆς γλώσσῃς τῶν κοινοδίων τοῦ Ἀριστοφάνους, Αθήνα 1924.

★ Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, Αθήνα 1924.

★ Περὶ τῆς κρητικῆς διαλέκτου, Αθήνα 1926.

★ 1) Τὰ γλωσσικά οὐδέματα τῆς ἱερίῳ. 2) Μικρά συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν πραιοσητικῶν τοπωνυμίων, Ἰωάννινα 1926.

★ Σύντομος ἱστορία τῶν γλωσσικῶν μελετῶν, Αθήνα 1927.

★ Εἰσαγωγή εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογία, Αθήνα.

★ Ἡ λατινικὴ γλώσσα, Αθήνα 1931.

★ Περὶ τῆς γλωσσικῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καταληγφύσεις Χόρρας, Αθήνα.

★ Ἡ γλώσσα ἐν ἱερίῳ, Αθήνα.

★ Ἡ γλώσσα ἐν ἱερίῳ, Αθήνα.

★ Ἡ ἐλληνικὴ ὀρθογραφία, Αθήνα 1934.

★ Σημειώσεις (Ἐν γλωσσικὰ παραδόσεις Πανεπ. ἐτους 1936), Αθήνα.

Μνήμες της Κατοχής και της Αντίστασης

● ΣΤΝΕΧΕΙΑ από το προηγούμενο

Φορτωμένος το γυλιό με το αρχείο, ανέβαινα τρέχοντας, μαζί με τους άλλους το βουνό. Ο ήλιος είχε ανεβεί ψηλά, η άσπρη πέτρα, χορταμένη, είχε αρχίσει ν' αντανακλάει τη θερμότητα και να δημιουργεί μια ατμόσφαιρα δύσκολη για έναν δρομέα ανηφοριάς, φορτωμένο μάλιστα, μ' αδύνατα πλεμόνια και καρδιά. Ένοιωθα τα μηλίγγια να χτυπούν, καθώς το αίμα κυκλοφορούσε στις φλέβες με ταχύτητες ασυνήθιστες, η γλώσσα είχε πρηστεί, ο ιδρώτας έτρεχε σαν ποτάμι, δεν άντεχα άλλο. Μια χαράδρωση κι ένα πουνεγάρι τουφωτό έδωσαν τη λύση. Έκρυψα το γυλιό κάτω απ' αυτό, κανείς δεν μπορούσε να υποψιαστεί την ύπαρξή του, και κάθησα λίγα λεπτά μάζεμένος· η καρδιά σταμάτησε τους πόνους της, έλεγες πριν λίγο πως θα πεταγόταν έξω από το στήθος· σηκώθηκα και με προσοχή σύρθηκα προς τα πάνω. Σε λίγο είχα φτάσει στην κορυφή του βουνού, εκεί αντάμωσα και τους άλλους, ο κίνδυνος είχε περάσει. Αφήσαμε τα χωράφια για ν' ανεβούμε ψηλότερα, όπου υπήρχε ασφάλεια όχι μόνο από τις βολές του πυροβολικού, αλλά και από επιδρομή των Γερμανών, που ακόμα δεν αποκλείαμε.

Όταν άρχισε να γέρνει ο ήλιος πήραμε το δρόμο της επιστροφής. Βρήκα το αρχείο στη θέση του, τ' άφησα στο Μονοδέντρι και κατέβηκα στη Βίτσα, όπου μαζί με τον αδερφό

ΙΩΑΝΝΗ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

μου, το Φίλιππα, βαλθήκαμε να αδειάσουμε το σπίτι από τα σπουδαιότερα πράγματα, πιστεύοντας πως θα τα σώζαμε, αν οι Γερμανοί το έκαιγαν. Το ίδιο έκαναν κι άλλοι, είχε εδραιωθεί η εντύπωση πως την άλλη μέρα θαρχόταν η σειρά και του δικού μας χωριού. Ήταν μια δουλειά τρομερά κοπιαστική που κράτησε ώρες. Το πρώτο που κάναμε ήταν να θάψουμε στον κήπο το γέννημα, όσο υπήρχε, καλά προφυλαγμένο σε σεντούκια, και ν' αδειάσουμε το σπίτι από τα κυριότερα έπιπλα, σκεύη και ρουχισμό, κρύβοντάς τα σε γωνιές του κήπου που δεν πρόσφεραν και μεγάλη ασφάλεια. Οι Γερμανοί μπορούσαν εύκολα να τα βρουν και να τα καταστρέψουν με τις εμπρηστικές σκόνες που είχαν. Αυτό δεν το λογαριάζαμε. Είχαμε την ψευδαίσθηση πως τα πράγματα θα σώζονταν. Ευτυχώς οι Γερμανοί δεν προχώρησαν. Έτσι σώθηκαν τα χωριά, όπως σώθηκαν κι άλλες φορές που δημιουργούνταν κίνδυνοι εξ αιτίας σφαλμάτων και υπερεκτίμησης των δυνατοτήτων των ανταρτών. Ένα τέτοιο σφάλμα, που έθεσε σε θανάσιμο κίνδυνο τα δυο χωριά, έγινε όταν μεταφέρονταν Γερμανοί αιχμάλωτοι από ομάδα του Ε.Α.Α.Σ. Είχαν πιαστεί σε συμπλοκές στην περιοχή Καλπακιού — Καλαμά, αν θυμάμαι καλά, και τους πήγαιναν στις έδρες των μονάδων του Ε.Α.Α.Σ. στο Ζαγόρι. Κάτω από τη Βίτσα οι συνοδοί αντάρτες κάθησαν να ξεποστάσουν σε μια σκιάδα δέντρων, να στρίψουν τσιγάρο, είχαν κουραστεί, με το δικίο τους. Τα προφυλακτικά μέτρα που πήραν ήταν ελλιπή. Η ενέργεια προπαντός του επικεφαλής ν' ακουμπήσει το στεν του σε μια πέτρα, μακριά απ' αυτόν, χωρίς να έχει συνεχή εποπτεία, παραλίγο να σταθεί μοιραία για όλους. Ο Γερμανός αιχμάλωτος που βρισκόταν κοντά του σηκώθηκε έξαφνα, άρπαξε το στεν και άρχισε να πυροβολεί, τραυματίζοντας ένα - δυο αντάρτες. Οι άλλοι κατόρθωσαν ν' αντιδράσουν κεραυνοβόλα, σκότωσαν τους τρεις απ' ότους τέσσερες Γερμανούς, κυνήγησαν τον άλλο, πρόκαμε όμως αυτός να κρυφτεί σε συστάδες δέντρων, απ'

εκεί χάθηκε στα δάση του Ανατολικού Ζαγοριού και κατέβηκε στα Γιάννινα. Η κινητοποίηση όλων των ανταρτικών μονάδων της περιοχής, δεν έφερε αποτελέσματα. Το γεγονός μαθεύτηκε και στα γύρω χωριά, ο κόσμος άρχισε να φοβάται πάλι τ' αντίποινα, προπαντός όμως η Βίτσα και το Μονοδέντρι, μια που εκεί, στα πόδια τους, είχε γίνει ησυχία. Οι κάτοικοι βρίσκονταν αρκετές φορές σε συναγερμό, έτοιμοι να εγκαταλείνουν τα χωριά. Είναι παράδοξο το πως οι Γερμανοί δεν αντέδρασαν. Σε τέτοιες περιπτώσεις, σ' άλλες περιοχές, ξεθεμέλιωναν χωριά ολόκληρα. Οι Γερμανοί θάφτηκαν σε κοινό τάφο στο χωράφι που είχαν σκοτωθεί, πάνω από το πηγάδι της Κουταρίνας. Μετά τον πόλεμο, μια επιτροπή Γερμανών, που είχε έρθει γι' αυτό το σκοπό στην Ελλάδα, ξέθαψε αυτούς και όσους άλλους έβρισκε και τους πήρε στη Γερμανία. Το ίδιο είχαν κάνει κι οι Ιταλοί για τους δικούς τους.

Τρίτη απειλή, μαζί με άλλα χωριά του Κεντρικού Ζαγοριού, δέχτηκαν τα χωριά μας στις 25 Μαγρίου 1944. Είχε σημειωθεί άνοδος των Γερμανών στο Ζαγόρι, με κατεύθυνση προς τα ανατολικά. Ο καιρός είχε γυρίσει σε θαρραλυνία, πυκνό χιόνι έπεφτε ασταμάτητα, η θερμοκρασία σημείωνε ραγδαία κάθοδο, πού να σταματήσουν τα θηρία οι αντάρτες με τις λίγες δυνάμεις που υπήρχαν τότε. Οι ανάγκες της οργάνωσης με είχαν καθηλώσει στη Μπάγια. Μέναμε σ' ένα δωμάτιο μαζί με τον Αν. Μουδόπουλο. Άρρωστος αυτός, άρρωστος κι εγώ συμπτωματικά με κρυολόγημα και υψηλό πυρετό. Όμως έπρεπε, τη φοβερή εκείνη νύχτα, έτσι ήταν η διαταγή, να συμπτυχθούμε προς το Μονοδέντρι, σέρνοντας πάλι μαζί μας και τα αρχεία, γιατί οι πληροφορίες έλεγαν πως οι Γερμανοί πλησίαζαν στη Μπάγια. Εκείνη η νύχτα έμεινε μια από τις οδυνηρότερες εμπειρίες της ζωής μου. Το χιόνι να πέφτει ασταμάτητα, το κύνο να σφίγγει, ο πυρετός ν' ανεβαίνει, η πλάτη να βαραίνει, και νάχεις μπροστά σου μιαν ανηφόρα, που όσο και να απάλυνε το γκαλντερίμι που οδηγεί στη Βίτσα, ήταν μια απότομη ανάβαση που γινόταν περισσότερο επικίνδυνη από το χιόνι που γλιστρούσε. Η καρδιά από την κόπωση και τον πυρετό κινδύνευε πάλι. Ο Αντώνης με στήριζε όσο μπορούσε, όμως η κόραση εκείνης της νύχτας, μου φαίνεται πως έχει αφήσει τα ίχνη της, ακόμα και σήμερα τη νουιώθω. Φτάσαμε στο σπίτι, κάτι ξεστόμα και ετοίμασε η γυναίκα, σε μένα δεν πήγαινε τίποτα κάτω, ο λαιμός είχε κλείσει από τον ερεθισμό. Είπαμε τι γινόταν και πώς έπρεπε ν' ανεβούμε ψηλότερα με προορισμό και πάλι το βουνό. Η γυναίκα τύλιξε σεκουβέρες τη νεογέννητη κόρη μας, την Ελευθερία, και τραβήξαμε για το Μονοδέντρι, αφήνοντας τους γέροντες να φυλάνε το σπίτι. Εμένα μ' έσερναν, όπως να φτάσουμε. Καταλύσαμε στο δημοτικό σχολείο, είχαν συγκεντρωθεί κι άλλοι εκεί, ένα αγνό φως καντηλιού επέτρεπε να διακρίνουμε τα περιγράμματα των ανθρώπων και των πραγμάτων, εγώ τα έβλεπα όλα θολά, ο πυρετός από την ταλαιπωρία και την έκθεση στις τόσο δυσμενείς καιρικές συνθήκες ανέβηκε, τα δόντια χτυπούσαν από το ρίγος που τον συνόδευε, ζούσα εφιαλτικές στιγμές. Κάποιος ερχόταν κατά διαστήματα απ' ότο τηλεφώνω τον χωριού, οι γραμμές ευτυχώς λειτουργούσαν ακόμα, και μας μετέφερε όσες πληροφορίες συγκέντρωνε για τις κινήσεις των Γερμανών. Ύστερα από ώρες μαθεύτηκε πως οι Γερμανοί διάβηκαν από τη Μπάγια και το Κουκούλι κι ύστερα γύρισαν πίσω. Η περιπέτεια είχε τελειώσει. Κατέβηκα στη Βίτσα κι έμεινα αρκετές μέρες στο κρεβάτι, όπως να συνέλθω. Ήταν θαύμα πώς δεν άρπαξα πνευμονία ή πλευρίτιδα.

Ύστερα από την ορκωμοσία των εθελοντών στο «Κορ-

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

νήσι», οι ομάδες του Ε.Α.Α.Σ. άρχισαν πια να συγκροτούνται σε μόνιμη βάση. Η περιστασιακή και ευκαιριακή εμφάνισή τους σταμάτησε, στελεχώνονταν τώρα με έφεδρους προπαντός και λίγους μόνιμους αξιωματικούς που έρχονταν στα βουνά από την κατεχόμενη Ελλάδα. Στη στελέχωση λάβαιναν μέρος εκπρόσωποι από τις πολιτικές οργανώσεις, ως καπετάνιοι ή πολιτικοί καθοδηγητές, οι δυο τελευταίοι ανήκαν, κατά κανόνα, στο Κ.Κ.Ε., το βασικό συντελεστή της δημιουργίας του ανταρτικού. Οι πολιτικές οργανώσεις του Ζαγοριού, εγκαταστημένες για ένα διάστημα στο μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής, μεταφέρθηκαν σύντομα στο Μονοδέντρι, στο σπίτι του Βάλλα που στεγάζεται σήμερα το Οικοτροφείο της Ριζαρείου Σχολής, παλιό αρχοντικό, με μεγάλους χώρους, αναγκαίους όχι μόνο για την εγκατάσταση των γραφειώδων, αλλά και για τη φιλοξενία (ύπνοση και φαγητό) πολλών διακινούμενων στελεχών της οργάνωσης που είχαν την ευθύνη διάφορων τομέων. Το συσσίτιο λειτουργούσε σε καθημερινή βάση και αιτιζόνταν σ' αυτό όσοι περνούσαν απ' εκεί. Οι βασικές τροφές ήταν: φασόλια, φακές, ρεβύθια, ψωμί καλαμποκίσιο συνήθως, λαχανικά, όταν επέτρεπε ο καιρός τη συλλογή τους, κρέας και τυρί σπάνια. Εκείνο που δεν έλειπε ήταν τα τσιγάρα, κυρίως αλβανικής προέλευσης, τα GAIUPI. Κοντά μας ζούσαν και δυο - τρεις Ιταλοί στρατιώτες, αιχμάλωτοι ή λιποτάκτες, πρόθυμοι για κάθε εξυπηρέτηση και ασυναγώνιστοι για επισκευές και συντήρηση κτιρίων.

Κατά την περίοδο των εμφυλίων συγκρούσεων έφερναν εκεί και αιχμαλώτους από τον Ε.Α.Ε.Σ. Οι άνθρωποι ήταν φοβισμένοι, γιατί δεν ήξεραν τι είχε αποφασιστεί για την τύχη τους. Σε μερικές περιπτώσεις μεγάλωνε την αγωνία τους η συμπεριφορά ορισμένων συνοδών τους του εφεδρικού Ε.Α.Α.Σ., που δεν είχε καμιά σχέση ούτε με ιδεολογία, ούτε με ανθρωπιά. Έτυχε να γίνω αυτήκοος μάρτυρας των διηγήσεων ενός τέτοιου συνοδού, που αντί να μετανοώνει περηφανεύονταν για τα «κατορθώματά» του. Ήταν επικεφαλής της συνοδείας των μεταφερομένων κι όταν κατά την πορεία έφτασαν μπροστά σ' ένα ρηχό ρεύμα που έπρεπε να διαδούν, για να μη βραχεί αυτός και η ομάδα τους, χρησιμοποίησαν τους αιχμαλώτους ως υποζύγια για να τους μεταφέρουν στην απέναντι όχθη. Τέτοιες αστόχαστες ενέργειες και ακρότητες που συνέβαιναν και στις δυο πλευρές μεγάλωναν την απόσταση μεταξύ τους και βάραιναν το μίσος. Σε παρόμοιες περιπτώσεις έχουν τις ρίζες τους οι αγριότητες που σημειώθηκαν κατά την εμφύλια διαμάχη που πήρε μεγαλύτερες διαστάσεις μετά την απελευθέρωση.

Με την ανάπτυξη των οργάνωσης η συγκρότησή τους πήρε άλλες μορφές. Την ευθύνη για το Ζαγόρι, που πρώτα είχαν το 1ο και 2ο Γραφείο ανέλαβε η Περιφερειακή Ζαγοριού, που εγκαταστάθηκε στις Νεγάδες, σε μεγάλο παλιό αρχοντικό. Μου ανέθεσαν δουλειά εκεί, όπου ήταν εγκατεστημένα και το τυπογραφείο της οργάνωσης. Η ζωή στις Νεγάδες είχε και την καλή της πλευρά και την άσχημη. Η πρώτη συνδεόταν με το όμορφο περιβάλλον του χωριού, τα πυκνά δάση και τα τρεχούμενα νερά, την ευφορία της γης σε κηπευτικά και καρπούς δέντρων και τις καλύτερες δυνατότητες που πρόσφερε το έδαφος για κάλυψη σε περίπτωση εχθρικής επιδρομής. Οι δυσκολίες προέρχονταν από την ένταση της εργασίας, της γραφικής κυρίως, συνφασμένη με το πλήθος των υποχρεώσεων που έπρεπε να εξυπηρετηθούν. Όπως και νάταν, η παραμονή στις Νεγάδες δημιούργησε διώματα που πάντοτε αναπολώ με συγκίνηση. Το συσσίτιο στο μεταξύ βελτιώθηκε, κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, με πολλά λαχανικά και φρούτα, που ποίκιλλαν τη μονοτονία των οσπρίων. Ο υπεύθυνος για τα οικοομικά καθηγητής Π. Νούλης, από το Μονοδέντρι, είχε αναδειχτεί άξιος της αποστολής του. Όχι μόνο φρόντιζε για την επαύξηση και ποικιλία των μερίδων,

ΣΕΛΙΔΑ 43

αλλά είχε πάρει δρακόντεια μέτρα για τη διαφύλαξη των αγαθών της αποθήκης του, και είχε υπολογίσει με ακρίβεια το χρόνο που μπορούσαν να καλύψουν, ακόμα και με την παρεμβολή απροόπτων.

Στις Νεγάδες η παραμονή μας ήταν μακρόχρονη, σχεδόν ως το τέλος της κατοχής. Κατά διαστήματα, όταν οι ανάγκες της οργάνωσης το απαιτούσαν, πηγαίναμε και στο Τσεπέλοβο, κέντρο πολιτικών και στρατιωτικών οργανώσεων. Από τις Νεγάδες και το Τσεπέλοβο είχαν περάσει πολλά σημαντικά στελέχη της οργάνωσης όχι μόνο της Ηπείρου, αλλά και των άλλων περιοχών, όπως ο Κ. Καραγιώργης (Γυφτοδής), επικεφαλής του Ε.Α.Α.Σ. Θεσσαλίας, με τη γυναίκα του, κάποιο βράδυ ξενυχτήσαμε κουβεντιάζοντας λογοτεχνικά κυρίως θέματα, γιατί είχε αξιόλογη φιλολογική κατάρτιση. Στο Τσεπέλοβο γνώρισα και το Γιώργο Κοτζιούλα, που είχε έρθει με το θιασό του για παραστάσεις. Μεταπολεμικά επιμελήθηκαν τα χειρόγραφα του αυτοβιογραφικού αφηγήματος του «Από μικρός στα γράμματα», που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Ηπειρωτική Εστία». Είχα την έγκρισή του και όταν χρειαζόταν έκοβα λέξεις ή προτάσεις που μπορούσαν την εποχή εκείνη να δημιουργήσουν παρεξηγήσεις. Κράτησα όμως τα χειρόγραφα, που χρησιμοποιήθηκαν αργότερα για την πλήρη έκδοση του κειμένου, στους τόμους των «Απάντων» του.

Με την υπογραφή του Συμφώνου στο Περούλι Τρικάλων ανάμεσα στις οργανώσεις Ε.Α.Μ. - Ε.Α.Α.Σ., Ε.Α.Ε.Σ. - Ε.Ο.Ε.Α., Ε.Κ.Κ.Α. και Άγγλων και το σχηματισμό Κοινού Στρατηγείου, άνοιξαν τα σύνορα που είχαν σπηθεί κατά περιοχές από το Ε.Α.Μ. και τον Ε.Α.Ε.Σ και επιτράπηκε η είσοδος στρατιωτικών τμημάτων των αντίπαλων οργάνωσης για τη συγκρότηση ομάδων και πολιτικών σχηματισμών προσκείμενων σ' αυτές. Στο Ζαγόρι, για το σκοπό αυτό, είχε έρθει με το τμήμα του ο λοχαγός Γ. Αυγεράκης, μόνιμος αξιωματικός. Γρήγορα οργάνωσε τους οπαδούς του Ε.Α.Ε.Σ. και στρατολόγησε άλλους για τα ανταρτικά τμήματά του. Παρεξηγήσεις φυσικά, κατά χωριά και ομάδες χωριών, ανάμεσα στις αντίπαλες οργανώσεις, καθώς και επεισόδια, δημιουργήθηκαν πολλά, σφείλονται τόσο στο ιδεολογικό πεδίο, όσο και στη συμπεριφορά των ανταρτών απέναντι στους αντιμαχόμενους. «Μήλο της έριδας» είχαν γίνει σ' αυτή την εποχή οι Σαρακατσάνοι, για τον προσεταιρισμό των οποίων καταβλήθηκαν έντονες προσπάθειες και από τις δυο πλευρές. Η μεγάλη πλειοψηφία των Σαρακατσάνων είχε ενταχθεί στον Ε.Α.Ε.Σ., γιατί πίστευαν πως μ' αυτό θάσωζαν τα κοπάδια τους, που απειλούνταν, όπως τους έλεγαν, από τον Ε.Α.Α.Σ. Κάθε οργάνωση ανέπτυξε, προφορικά και γραπτά, τα δικά της επιχειρήματα για το θέμα. Το βέβαιο είναι πως οι Σαρακατσάνοι αποτέλεσαν μια από τις βασικές αιτίες όδυνσης της κατάστασης στην περιοχή του Ζαγοριού, μεγάλωσε το χάσμα που χώριζε τις οργανώσεις, και πρόσθεσε τη δική του απόχρωση στη γενικότερη εμφύλια σύρραξη, που άρχισε τον Οκτώβριο του 1943.

Επειδή έγινε λόγος για τα έντυπα, σημειώνω πως στην ελεύθερη Ελλάδα των βουνών, είχε σημειωθεί μια εκδοτική άνθηση, που κατά κύριο λόγο κάλυπτε τις ανάγκες των οργανώσεων για ενημέρωση του κοινού γύρω από την έκβαση των επιχειρήσεων στα μεγάλα μέτωπα του πολέμου, αλλά και

ΜΝΗΜΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

για τη δράση των ανταρτών στην Ελλάδα, την ελεύθερη και την κατεχόμενη. Τα ίδια έντυπα εξυπηρετούσαν ταυτόχρονα και τις ανάγκες της προπαγάνδας γύρω από τους σκοπούς της κάθε οργάνωσης, για το παρόν και το μέλλον, τους διακηρυγμένους από καιρό, στο περιεχόμενο των οποίων τώρα γινόταν ευρύτερη ανάλυση. Κάτι που θα είχε να παρατηρήσει κανείς σήμερα, με την απόσταση των σαράντα τώσων χρόνων από την εποχή της έκδοσής τους, είναι η συναισθηματική φόρτιση των κειμένων, που αναφέρονταν τόσο στα ιδεολογικά θέματα, όσο και στην τρέχουσα καθημερινότητα. Η άμεση χρήση επιθέτων κάθε μορφής, νόθευαν το περιεχόμενο του ουσιαστικού και αποδυνάμωναν την αντικειμενικότητα των ειδήσεων. Βαρειές κατηγορίες εκτοξεύονταν και από τις δυο πλευρές, μέσω των κειμένων, εναντίον των αντιπάλων, κατηγορίες που γίνονταν πιστευτές από τους οπαδούς και μεγάλωναν το χάσμα. Οι περισσότερες, όχι σπάνια εγκληματικές και ανάρμοστες, δραστηριότητες σε βάρος ανθρώπων ένοπλων ή άοπλων, που συλλαμβάνονταν από τις αντίπαλες οργανώσεις, πρέπει να οφείλονταν στην επίδραση που ασκούσαν τα έντυπα πάνω στους οργανωμένους, επίδραση που εκδηλωνόταν με τη συμπεριφορά τους. Η λέξη «προδότης», με όλα τα παράγωγά της, ήταν η πιο πρόχειρη για το χαρακτηρισμό ανθρώπων, ιδεολογιών, ενεργειών και καταστάσεων, άσχετα αν ταίριαζε ή όχι με τις περιστάσεις. Ανάλογες λέξεις είχαν επιστρατευθεί από το ελληνικό λεξιλόγιο, μαζί με άλλες, γεννημένες από την επικαιρότητα, για να αποτελέσουν το υφάδι των δεμιένων, προπαντός εκείνων που αποτελούσαν αποφάσεις συλλογικών οργάνων ή απολογιστικές εκθέσεις γεγονότων. Αυτό συνεχίστηκε μονόπλευρα ή ετερόπλευρα, και στα κατοπινά χρόνια, στα μεταπολεμικά, στα χρόνια του εμφυλίου, αλλά και στα κοινοβουλευτικά που τον ακολούθησαν, με αναξωπυρώσεις και υφέσεις, για ν' αρχίσει να καταλαγιάζει μεταδικτατορικά, φτάνοντας ως μακρυνός απόηχος ως τις μέρες μας. Πιστεύω πως και σ' άλλες χώρες παρουσιάστηκε το ίδιο φαινόμενο κατά τη διάρκεια της κατοχής, ιδιαίτερα σ' εκείνες στις οποίες οργανώθηκε αντίσταση εναντίον των εισβολέων, αλλά σε ηπιότερη μορφή, με εξαίρεση ίσως τη Γαλλία, στην οποία παρατηρήθηκε το φαινόμενο να υπάρχει ενομένη αντίσταση, ενόωτο σημάδι για τις μεταπολεμικές εξελίξεις, να είναι όμως θαύματα διαιρεμένος ο λαός εξαιτίας της ύπαρξης του κράτους του Βισύ (Πεταίν), τη φιλοσοφία του οποίου ακολούθησε μεγάλο μέρος του πληθυσμού.

Το καλοκαίρι του '43 ήταν το πιο ανήσυχο της κατοχής. Έμοιαζε μ' εκείνα τα πρόδρομα φαινόμενα που προμηνούν την έλευση της καταιγίδας. Στο Ζαγόρι, η κίνηση και των δυο οργανώσεων παρουσίαζε έντονη έξαρση. Κάθε μια προεπαθύνε να περιχαράκώσει τους οπαδούς της από την προπαγανδιστική σαγήνη των άλλων, να προσηλυτίσει νέους και να αγωνιστεί για την ομοιογένειά τους. Όλα αυτά δεν γίνονταν πάντοτε κάτω από ομαλές συνθήκες. Συχνά δημιουργούνταν γεγονότα, που άρχιζαν από τον πόλεμο των λόγων για να καταλήξουν σε μικροεπεισόδια τα οποία διευθετούνταν με την επέμβαση ανώτερων παραγόντων, ακόμα και των Άγγλων συνδέσμων. Δύσκολη γινόταν η κατάσταση όταν συμπτωματικά —κάποτε και από πρόθεση— βρίσκονταν στον ίδιο χωριό ομάδες και των δυο παρατάξεων, με τη δική της συμπεριφορά η κάθε μια και με τον ανάλογο αντίκτυπο στο ανθρώπινο περιβάλλον. Όλοι βιάζονταν σαν κάτι να περίμεναν, κάτι που θα δημιουργούσε νέα κατάσταση κι έπρεπε η κάθε οργάνωση από την πλευρά της να είναι έτοιμη να την αντιμετωπίσει.

(Συνεχίζεται)

ΝΕΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΤΟΠΟ ΜΑΣ

ΠΑΠΗΓΚΟ:

Ένα συγκλονιστικό και πρωτοφανές γεγονός για τα χρονικά του Ζαγορίου, συνέβη τις δυο τελευταίες μέρες του Φλεβάρη στο Μεγάλο Παπικό.

Συγκεκριμένα την Τρίτη, 27 Φλεβάρη, ο τσομπάνος του χωριού, από ασυγχώρητη αμέλεια, έχασε το κοπάδι από 120 γίδες, έπιασε το σκοτάδι και μάταια περίμεναν οι Παπαγιώτες να συμβαδίσουν το δρόμο τους, όπως κάθε μέρα με το βασίλειό του ήλιου.

Το πρωί της Τετάρτης, γύρισαν 3-4 γίδες λαβωμένες στο λαιμό από «έλικος» και μαύρα φίδια έξωσαν τους χωριανούς.

Όλη την υπόλοιπη μέρα αναζητούσαν τα γίδες, καθώς και την άλλη μέρα ολόκληρη και δεν βρέθηκαν τίποτα. Κάπου κάπου μόνο εμφανίζονταν και από κανένα λαβωμένο ή λαχταρισμένο ζώο.

Τελικά την Παρασκευή, ο Κούλης Χριστοδούλου και νέοι του χωριού βρήκαν τα... «σφαγεία».

Οι λύκοι, γιατί για πολλούς επρόκειτο, πάνω από 7, κυνήγησαν τα γίδες και στη θέση «Αλάτατος», στην κορυφή του βουνού, υψόμετρο 2251, σε γηινή αλλά απόκρημνη τοποθεσία, στρίμωξαν το κοπάδι και επιδόθηκαν στο ανηλεές και καταστροφικό τους έργο.

Όπως μου διηγήθηκε ο ξάδερφός μου Κούλης, σε μια μικρή έκταση, μισού στρέμματος, βρίσκονταν κατασπαράγματα περίπου 50 ζώα, το ένα πλάι στο άλλο.

Σε όλη την έκταση του βουνού από 1-2 ζώα κομματιασμένα, υπολείμματα από εντόσθια, πατάδες και μέλη από τα διάσπαρα ζώα.

Τελικά, όπως πιστεύουν οι χωριανοί, εκτός από 10-12 γίδες που γύρισαν και αυτά που κατασπάραξαν οι λύκοι, τα υπόλοιπα πρέπει να γρεμίστηκαν στο βορεινό μέρος του βουνού, πίσω από την «Γσοίκα».

Πραγματική και ολοκληρωτική καταστροφή... Η ζημιά είναι πολύ μεγάλη, που γίνεται ακόμα μεγαλύτερη, αφού οι κάτοικοι του Μεγάλου Παπικού, έχασαν σε μια βραδιά το βιος τους, που το ξεχέμασαν με τόσους κόπους, τους έμειναν τα μικρά κατοικίδια χωρίς μανάδες και τώρα που περίμεναν κάτι να εσοδέψουν, τους απομένουν οι άδειοι στάβλοι και η πάρα από την καταστροφή...

Κ. Δ. ΧΡΙΣΤΟΣ.

* * *

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ:

Αδέσποτα σκυλιά κατασπάραξαν στην κυριολεξία την Αγγελική Δούδα.

λη, στην οποία προξένησαν σοβαρά τραύματα. Το περιστατικό συνέβηκε μέσα στο χωριό την 5.3.1990. Από πληροφορίες που συλλέξαμε τα σκυλιά ήταν δυο του κ. Δημ. Βούρβου και ένα του δασοφύλακα κ. Νίκου Τσαβαλιά. Η παθούσα αμύφωρη μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο Ιωαννίνων «Χατζηκώστα» για νοσηλεία.

Θ. Σ.

* * *

ΚΗΠΟΙ:

Την Κυριακή στις 12 Μαρτίου, ένα ηλιόλουστο και χαρούμενο ανοιξιάτικο απόγευμα τη Μπάγια την έξωσαν μαύροι καπνοί. Δυο αρχοντικά σπίτια παραδόθηκαν στις φλόγες.

Το αρχοντικό της Ανδρονίκης Γκρουϊδη και το διπλανό σπίτι του Παναγιώτη Χιονίδη ενός ξένου αρχιτέκτονα Ζαγορολάτη που πρόσφατα είχε αγοράσει αυτό το σπίτι με σκοπό την μόνιμη εγκατάσταση στον τόπο μας. Λίγο η καυιά ώρα, λίγο ο δυνατός αέρας που φύσαγε εκείνη τη μέρα και περισσότερο η ανθρώπινη απροσεξία, συντέλεσαν ώστε να γίνει το μεγάλο κακό.

Η ζημιά κατά τους πρώτους υπολογισμούς φτάνει στα δέκα εκατομμύρια δραχμές.

Μια τέτοια όμως καταστροφή ποτέ δε μετρίεται σε χρήμα. Τα παραδοσιακά σπίτια στο Ζαγόρι δεν ξαναγίνονται εύκολα. Το μεράκι του αειμνήστου παπα-Γκρούια και όλων των παλιών Ζαγορίσιων που θα ξαναβρεθεί για να στηθούν πάλι όρθια όλα σπίτια καταστρέφονται. Για το λόγο αυτό ας είμαστε προσεκτικοί. Τα σπίτια μας είναι παλιά και καίγονται «σαν το χαδί», άμα πάρουν φωτιά.

Σ. ΘΕΟΔ.

* * *

ΙΩΑΝΝΙΝΑ:

Άρχισαν και συνεχίζονται με εντατικό ρυθμό οι εργασίες για την αναζαίνηση της αίθουσας, που πρόκειται να στεγάσει τον Εκπολιτιστικό Σύνδεσμο Ζαγορίου και φιλοδοξεί να γίνει το «σπίτι» κάθε Ζαγορίσιου.

Η σημερινή διοίκηση του Συνδέσμου αποδύθηκε σε μια αληθινή επίπονη προσπάθεια για να μετατρέψει

το κτίριο αυτό σε ωραία Ζαγορίσια σάλα, όπου εκεί θα συγκεντρώνονται όλες οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες του Συνδέσμου. Συμπατριώτες αρχιτέκτονες και τεχνικοί ανέλαβαν να παρουσιάσουν, ότι καλύτερο διαθέτουν για την καλαίσθητη εμφάνιση της αίθουσας και σύμφωνα πάντα με τη Ζαγορίσια παράδοση.

Εμείς οι άλλοι —απόλοι παρατηρητές— περιμένουμε με ανυπομονησία να χαρούμε τελειωμένο το όλο έργο και να ευχηθούμε στους συντελεστές του καλή δύναμη.

Σ. ΘΕΟΔ.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΑΝΕΓΕΡΣΗΣ ΤΟΥ ΗΡΩΟΥ

ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Για την ενημέρωση όσων πρόσφεραν για την ανέγερση του Ηρώου της Ζαγορίσιας Γυναίκας, αλλά και γενικά όλων των Ζαγορίσιων, παραθέτουμε τα παρακάτω στοιχεία:

Το έργο άρχισε την περίοδο 1982 - 83 και δαπανήθηκε για την ανέγερση του τύμβου και του χώρου του Μουσείου το ποσό των 5.000.000, όπως αυτό φαίνεται από τα αναλυτικά στοιχεία που δημοσιεύουμε στο τεύχος 99 του 1986 του Περιοδικού μας.

Αρχές του 1989, ύστερα από προκήρυξη καλλιτεχνικού διαγωνισμού, ανατέθηκε η κατασκευή του προπλάσματος του αγάλματος, ύψους δαπάνης 2.500.000, το οποίο ήδη είναι έτοιμο για το χυτήριο.

Στην περίοδο από 1.1.1982 μέχρι 31.12.1989 τα χρήματα που εισπράχθηκαν από την Ι.Λ.Ε.Ζ. για το άγαλμα, ανέρχονται στα 3.462.610 δρχ. οι δε δαπάνες στο ποσό των 3.119.442, από τις οποίες το ποσό των 1.550.000 για το πρόπλασμα, όπως αυτό φαίνεται αναλυτικά στον οικονομικό απολογισμό που ακολουθεί.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία η όλη μέχρι τώρα δαπάνη του έργου είναι πολύ μεγαλύτερη των εργασιών κατασκευής του τύμβου έγιναν από τη ΜΟΜΑ και τις Τεχνικές Υπηρεσίες της Νομαρχίας.

- * -

Ι.Λ.Ε.Ζ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΤΟΥ ΗΡΩΟΥ

ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΑΠΟ 1.1.1982 - 31.12.1989

Ε Σ Ο Δ Α

Έτος	Πηγή εσόδου	ΔΡΧ.
1983	Εισφορές: Αποδείξεις 1 - 9	96.000
1984	Εισφορές: Αποδείξεις 10 - 41	410.500
1984	Επιχορήγηση ΥΠΠΟ	200.000
1985	Εισφορές: Αποδείξεις 42 - 46	98.000
1986	Εισφορές: Αποδείξεις 47 - 74	281.000
1986	Επιχορήγηση Νομαρχιακού Ταμείου Ιωαννίνων	70.000
1986	Επιχορήγηση Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής	200.000
1987	Επιχορήγηση Ρ.Ε.Σ.	200.000
1987	Επιχορήγηση ΥΠΠΟ μέσω Ασπραγγέλων	150.000
1987	Εισφορές: Αποδείξεις 75 - 98	162.000
1988	Εισφορές: Αποδείξεις 99 - 122	191.000
1988	Επιχορήγηση ΥΠΠΟ	300.000
1989	Εισφορές: Αποδείξεις 123 - 168	586.000
1989	Επιχορήγηση ΥΠΠΟ μείον εξ. Τρ.	498.110
1989	Εισφορές: Απόδ. Νο 486	20.000
	Σύνολο	3.462.610

Τα παραπάνω στοιχεία είναι στη διάθεση κάθε ενδιαφερομένου.

Ιωάννινα 15 Μαρτίου 1990

Ο Πρόεδρος
ΑΠΟΣ. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣΟ Ταμίας
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΕΚΟΥΡΑΣΗ ΕΝΩΣΗ «ΑΡΙΣΤΗΣ - ΒΙΚΟΥ»
ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΙΜΩΝΑ ΚΥΡΙΑΖΗ

ΕΝΩΣΙΣ «ΑΡΙΣΤΗΣ - ΒΙΚΟΥ»

(Ζαγορίου)

Κ. Πολίτη 10, 152 37 ΦΙΛΟΘΕΗ

Τηλ. 6825896

Προς το περιοδικό «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

Συντακτική Επιτροπή

Λ. Βύρωνος 21, 454 44 ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Συμπατριώτες,

Το Δ.Σ. της «Ένωσης Αρίστης - Βίκου», που εδρεύει στην Αθήνα, με πολλή θλίψη πληροφορήθηκε το θάνατο του πρωτεργάτη και στυλοβάτη του περιοδικού «Το Ζαγόρι μας» Κίμωνα Κυριαζή.

Αναμφίβολα χάθηκε ένας αξιόλογος και ακραιφνής Ζαγορίσιος, που με τη δράση του, την αγάπη του για το Ζαγόρι και την εν γένει προσφορά του γι' αυτό, στάθηκε μπροστάρος σ' όποια προσπάθεια για προβολή και ανάπτυξη του Ζαγορίου και θεμέλιο που πάνω του χτίστηκε το «Ζαγόρι μας» —κρυφή λαχτάρα και προσμονή των απανταχού Ζαγορίσιων—, η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ζαγορίου, το άγαλμα της «Ζαγορίσιας Γυναίκας» —σύλληψη και δράμα του Κίμωνα— που πρέπει ν' αποτελέσει υπόσχεση στη μνήμη και

το έργο του, όλων των Ζαγορίσιων, η ολοκλήρωση και το στήσιμό του.

Η Ένωσή μας συλλυπείται θερμά όλους εσάς τους συνεργάτες του Κίμωνα —περιοδ. «Το Ζαγόρι μας», Ι.Λ.Ε.Ζ. κ.λπ.— και τους σκυταλοδρόμους των ευγενών προσπαθειών για την επιβίωση και ανάπτυξη του Ζαγορίου και της συνέχισής της έκδοσης του «Ζαγορίου μας».

Η Ένωσή μας, στη μνήμη του αξέχαστου Κίμωνα σας εμβάζει το ποσό των 20.000 (Είκοσι χιλιάδων), συμβολική συμμετοχή της στο έργο της «Ζαγορίσιας Γυναίκας».

Με πατριωτικούς χαιρετισμούς

Για το Δ.Σ. της Ένωσης

Αρίστης - Βίκου

Ο Πρόεδρος

ΣΤΑΥΡΟΣ ΣΥΚΙΩΤΗΣ

Ο Γεν. Γραμματέας

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΚΟΥΒΗΣ

ΛΑΪΣΤΑ, ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ, ΗΛΙΟΧΩΡΙ ΙΣΩΣ ΝΑ ΔΙΚΑΙΩΘΟΥΝ

●) Συνέχεια απ' τη σελίδα 34 πους τους δασκάλους!.

● Κάσος Αναστάσιος «εκ Λαΐστης Ζαγορίου 2ος δάσκαλος δι' αναγνωρίσεως, απολυτηριούχος του εν Θεσσαλονίκη εξατάξιου Γυμνασίου έτους 1910...».

● Δεβελέγκας Νικόλαος «εκ Λαΐστης Ζαγορίου 3ος δάσκαλος δι' αναγνωρίσεως, απολυτηριούχος του Ελληνικού σχολείου της πατρίδος του έτους 1898...».

Στοιχεία χρονολογίας 1918: Κοινοτικό σχολείο θηλέων Λαΐστης, μαθήτριες σαράντα (40). Τη μία απ' τις δυο αίθουσες την κατέχει το Νηπιαγωγείο.

● Διτάξιο σχολείο αρρένων Λαΐστης, μαθητές σαράντα οχτώ (48).

Νηπιαγωγείο με νήπια, τριάντα οχτώ (38).

Κοινό Δημοτ. Σχολείο Παλαιοχωρίου Λαΐστης, μαθητές 16.

Έτος 1919

Οικογένειες 264.

Αναφέρω τις χρονολογίες αυτές γιατί μέσα στη δεκαετία αυτή έχει αρχίσει η παρακμή γενικά για το Ζαγόρι.

Δε θα σας κουράσω με το αράδειασμα κάποιων τέτοιων στοιχείων.

Η Λαΐστα όπως και τ' άλλα χωριά παλεύουν ακόμα περήφανα.

Φωνάζουν: Είμαστε εδώ κι απαιτούμε, ότι μας ανήκει.

Εργατικοί, φιλοπρόδοι, οι κάτοικοί τους, θγάζουν το ψωμί τους τίμια.

Όποιοι θέλει να νοιάσει ΛΑΪΣΤΑ ως την επισκεφτεί, έχει ξενώνα «Το ρόμπολο» και τότε είμαστε σίγουροι πως θα φωνάξει μαζί μας: 'Όχι άλλη αναβολή, πρώτο έργο και για τα τρία χωριά: Ο δρόμος με ασφάλτο.

X. K.

Όσοι από τους αναγνώστες των Αθηνών εξυμνούνται, μπορεί να πληρώσουν την εισφορά τους στο Ριζάρειο Ίδρυμα, οδός Βασιλ. Σοφίας 24, θα πουν τον καφέ τους και θα γλυτώσουν τα ταχυδρομικά έξοδα.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

Όπως γράφαμε και σε σχόλιο του περιοδικού μας (σελ. 1) του προηγούμενου τεύχους σχετικά με τις νεκρολογίες, απευθύνουμε έκκληση να είναι αυτές όσο γίνεται πιο σύντομες.

Η Συντακτική Επιτροπή αποφάσισε για εξοικονόμηση χώρου στο περιοδικό να περιορίζει «κατά το δοκούν» όσες κρίνει μακροσκελείς. Ζητούμε την κατανόηση των φίλων και αναγνωστών μας.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΚΟΝΤΟΔΗΜΟΣ

Ένας ακόμη εκλεκτός Ζαγορίσιος άφησε τούτο τον κόσμο, ο δάσκαλος Τάκης Κοντοδήμος από το Καπέσοβο, σε ηλικία 75 χρόνων. Πέθανε στα Γιάννινα, στις 28 Φλεβάρη και κηδεύτηκε την άλλη μέρα από πάρα πολλούς φίλους, συναδέλφους, συμπατριώτες και συγγενείς. Ο Τάκης Κοντοδήμος ενσάρκωνε σ' όλη τη σημασία της λέξης το πρότυπο του Ζαγορίσιου δασκάλου και νοικοκύρη, εκτελώντας με αποστολική πίστη και θέληση το έργο του, φροντίζοντας για την προκοπή της οικογενείας του, αξιοπρεπείας και εμπνέοντας παντού την αγάπη και το σεβασμό. Αρετές που κληρονόμησε από τον πατέρα του και πληθωρικά διέθετε κι ακτινοβολούσε στον περίγυρό του. Γι' αυτό η γνωριμία μαζί του ήταν τιμή για κείνον που τον γνώριζε.

Σαν δάσκαλος δίδαξε σε πολλά μέρη της Ηπείρου: στη Θεσσαλονίκη, αρχικά, κι ύστερα στη Μηλέα Μετόχου, στο Δρίσκο, στα Γιάννινα. Κι άσκησε το λειτούργημά του με ευθύνη και αποτελεσματικότητα αφήνοντας παντού άσβεστη μνήμη.

Αλλά και στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο του '40 είχε ηρωικότατη δράση, σαν έφεδρος ανθ' γός, στο μέτωπο του Κалаμά και στη Βόρεια Ήπειρο. Όπως και στο χωριό του, μετά τη συνταξιοδότησή του, που δόθηκε ολόψυχα, όσο καιρό του επέτρεπαν οι δυνάμεις του, και ανέπτυξε πρωτοβουλίες και ανεπανάληπτη δραστηριότητα που άφησε εποχή.

Κι έφυγε καταξιωμένος όσο ελάχιστοι. Γι' αυτό και η θύμησή του παντοτινή.

B. B.

Παραθέτουμε ακολούθως τον επικηδεύοντα που εξεφώνησε ο συνταξιούχος επιθεωρητής Δ.Ε. κ. Αναστάσιος Τσάρας:

Αγαπητέ Τάση,

Μια δεκάχρονη αγαστή, ανέφελη, αξιοζήλευτη και πολύ παραγωγική

συνεργασία μας στο Βαλάνειο Δημοτικό Σχολείο στη δεκαετία του 1960, με υποχρεώνει να σε αποχαιρετίσω κι εγώ με δυο λόγια τελευταία, την ώρα τούτη του σκληρού μας αποχωρισμού.

Ακολουθώντας τ' αγνάρια του πατέρα σου έγινε δάσκαλος κι εσύ, τελειώνοντας το πεντάταξιο διδασκαλείο Ιωαννίνων το 1934, για να συνεχίσεις έτσι μια οικογενειακή παράδοση, κομμάτι μιας γενικότερης παράδοσης της ιδιαίτερης πατρίδας μας.

Και επί 25 χρόνια, σε πολλά χωριά της περιοχής μας, σκύβοντας με ένθεο ζήλο πάνω στην εθνική σκάφη, ζώμωνες ακούραστος της νιότης το ζυμάρι, για να του δώσεις τη μορφή που υπαγόρευε η δυναμική του ελληνικού πνεύματος και η ιστορία του ελληνικού πολιτισμού.

Το 1962 έρχεσαι στο Βαλάνειο, γεμάτος πείρα, να συνεχίσεις, με τον ίδιο ζήλο το παιδαγωγικό σου ενέργημα.

Με τη δική σου συμβολή και τη συνδρομή των άλλων συναδέλφων μας, πασχίζουμε να δώσουμε στο σχολείο μια νέα πνοή.

Μέσα στην ομαδική δημιουργική προσπάθεια γίνεται αμέσως αισθητή η πληθωρική σου ευγένεια, η ευσυνειδησία σου, η ευπροσηγορία σου, η ακεραιότητά σου και η ανθρωπιά σου, συνδυασμένα όλα με την ηθική στερεότητα του Ηπειώτη στο δίκτυο του «καλού κ' αγαθού» ανθρώπου.

Η παρουσία σου δημιουργούσε στους γύρω σου μιαν ατμόσφαιρα συνασθηματικής δεσποσύνης. Έξω από τη ζωή σου έμεναν οι κακιές, οι μικρότητες και οι μικροφυχνιές. Η ζωή σου είχε νόμο την ανεξικακία, την αγάπη, τη μεγαλοψυχία.

Με το μελίχλιο ύφος σου και το ήρεμο ήθος σου εργάστηκες σ' όλη τη ζωή σου, στο ιερό θήμα της Παιδείας, δίνοντας και από το περίσσειμα της ελαττωματικής καρδιάς σου, την πνευματική τροφή, σε χιλιάδες Ελληνόπουλα.

Όπου μια μέρα του 1968, η καρδιά σου λύγισε κι έπεσε επάνω στην έδρα της διδασκαλίας με πόνους φριχτούς στα κάτω άκρα. Το γεγονός αυτό σε οδήγησε στην Αθήνα όπου υπέστης σοβαρότατη επέμβαση.

Κι ύστερα ξαναγύρισες στο καθήκον σου...

Και συνέχισες με τον ίδιο ζήλο το έργο σου, γιατί το αγαπούσες, μέχρι της συνταξιοδότησής σου. Τα τελευταία όμως 3-4 χρόνια η υγεία σου άρχισε πάλι να κλονίζεται κι ένα πρωινό του Φλεβάρη, έφυγες για το αιώ-

νιο κι αγύριστο ταξίδι, που σφραγίζει ανελέητα τη μοίρα μας. Έφυγες αφήνοντας ένα κενό στην οικογένειά σου. Κενό όμως που συμπληρώνεται με την εικόνα του μεγαλείου της δικής σου προσωπικότητας, που πάντοτε θα έχουμε μπροστά μας, όσο κι εμείς θα έχουμε ανοιχτά τα μάτια μας.

Έφυγες όμως καταξιωμένος σαν άξιος παιδαγωγός, σαν αφοσιωμένος σύντροφος, σαν στοργικός πατέρας κι άριστος οικογενειάρχης.

Ο Σοφοκλής είχε πει: «Όποιος έχει μέσα του αληθινή ευγένεια αισθημάτων, είναι υποχρεωμένος ή τίμια να ζει ή τίμια να πεθάνει». Τα λόγια αυτά του μεγάλου τραγικού μας, βρίσκουν απόλυτα δικαίωση σε σένα αλησμόνητε φίλε, συνάδελφε και συνεργάτη Τάκη Κοντοδήμο.

Ο Θεός ας χύνει βάλασμα παρηγοριάς στις πονεμένες ψυχές των συγγενών σου κι ας είναι ελαφρό το χόμα που σε σκέπασε.

Αιώνια σου η μνήμη.

* * *

ΕΙΝΑΙ ΣΚΛΗΡΟΣ Ο ΧΩΡΙΣΜΟΣ

Αφιέρωμα στην αλησμόνητη σύντροφο της ζωής μου, ΜΑΡΙΚΑ ΜΙΧ. ΚΑΡΑΤΖΑ

Είναι σκληρός ο χωρισμός, είναι βαρύς (ρύς) ο πόνος, είναι μεγάλος ο καύμος κι ατέλειωτος (ο χρόνος, ο χάροντας σαν σου διαβεί την πόρτα (του σπιτιού σου κι αρπάξει από τα χέρια σου κι από (την αγκαλιά σου μια αγάπη πενιγρότατη και ποδο- (πλανταγμένη με λούλουδα και με ανθούς ασημοστο- (λισμένη και με τραγούδια των πουλιών χιλι- (τραγουδισμένη

Είναι σκληρός ο χωρισμός, είναι βαρύς (ο πόνος, είναι μεγάλος ο καύμος, κι απέραντος (ο χρόνος τ' αστροπελέκι σαν σε βρει στο γέ- (μα της ζωής σου και σου ρημάξει τη ζωή, το σώμα, (την ψυχή σου

Είναι σκληρός ο χωρισμός, είναι βαρύς (ο πόνος, είναι μεγάλος ο καύμος, κι απέραντος (ο χρόνος τ' αστροπελέκι σαν σε βρει στο γέ- (μα της ζωής σου και σου ρημάξει τη ζωή, το σώμα, (την ψυχή σου

Είναι σκληρός ο χωρισμός, είναι βαρύς (ο πόνος, είναι μεγάλος ο καύμος, κι απέραντος (ο χρόνος τ' αστροπελέκι σαν σε βρει στο γέ- (μα της ζωής σου και σου ρημάξει τη ζωή, το σώμα, (την ψυχή σου

Είναι σκληρός ο χωρισμός, είναι βαρύς (ο πόνος, είναι μεγάλος ο καύμος, κι απέραντος (ο χρόνος τ' αστροπελέκι σαν σε βρει στο γέ- (μα της ζωής σου και σου ρημάξει τη ζωή, το σώμα, (την ψυχή σου

η ροδόχαυτη αυγή, ο ήλιος της ζωής (σου), τραγούδι μαζί και όνειρο κι απαντοχή (κι ελπίδα λουλούδι μυριοπλούμιστο, χρυσότερη (ηλιαχτίδα.

Αγάπη, πόφυγες μακριά, μακριά σε ξένα μέρη κοντά μου, αγάπη μου γλυκειά, ποιός (θα σε ξαναφέρει;

Νάμουν πουλί και νά 'τρεχα, αετός (και να πετούσα ήλιος, φεγγάρι, σύγνεφο, γλυκά να (σε θωρούσα. Δροσάμενο να ήμουν, κρυφά να σου (μιλούσα ακτίνα να σε χάιδευα, να σε γλυκοφι- (λούσα.

Άγγελος γοργοπτερότερος νά 'μουν και (να πετούσα στις αγνοσιές τα τριτάτα στις λη- (σημονιάς τα μέρη, τον πόνο τον αβάσταχο νύχτα και με- (σημέρι με του ηλιού το σκάρωμα του φεγγα- (ριού τη φέξη ν' αναστενάξω και να πω κι όσο η (καρδιά αντέξει

Είναι σκληρός ο χωρισμός, είναι βα- (ρύς) ο πόνος είναι μεγάλος ο καύμος κι απέραντος (ο πόνος.

Αγάπη που 'φυγες μακριά, μακριά σ' (άγνωστα μέρη κοντά μου, αγάπη μου χρυσή, ποιός (θα σε ξαναφέρει; Μίχος Κουκούλης

* * *

Αυτοί που φεύγουν για πάντα

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΑΔ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Παπίγκου
Κοινοτ. Γραμματέας

Στις 19 του Φλεβάρη όλως αφνι- δώς έφυγε για το μακρινό ταξίδι, το χωρίς επιστροφή ο Λευτέρης Ιωαννί- δης, ο άνθρωπος που με το πέρασμά του απ' τη ζωή, σημάδευε στις μέρες μας όσο λίγοι την ιστορία αυτής της Ζαγορίσιας γωνιάς του Παπίγκου.

Ποιος όμως ήταν ο Λευτέρης Ιω-

αννίδης, ο Κοινοτικός Γραμματέας, ο στοχαστής, ο ορειβάτης, ο κτηνός!

Θα προσπαθήσω όσο μπορώ να πλέ- ξω το εγκώμιο αυτού του ανθρώπου, του παντογνώστη, του αδικημένου πράγματι απ' τη ζωή.

Γεννήθηκε στο Πάπγκο το 1922. Για κακή του τύχη στερήθηκε από μι- κρός της μητρικής στοργής, πράγμα που όπως είναι φυσικό επέδρασε όχι λίγο στη ζωή του.

Μόλα ταύτα ο Λευτέρης απ' το Δημοτικό Σχολείο ακόμη ξεχώριζε μέ- σα στην τάξη, σαν ο πιο έμπντος, ο πιο καλός μαθητής στα χέρια εξαιρέ- των δασκάλων.

Γι' αυτό και έλεγε όταν καμιά φο- ρά συζητούσε για τον εαυτό του, ετο- πιος είμαι το χωριό στο δασκαλό μου στο Δημοτικό κι ύστερα στους άλλους δασκάλους.

Μόλις πρόλαβε να τελειώσει το Γυμνάσιο πήρε φωτιά η πυριτιδαπο- θήρη της Ευρώπης που παρέσυρε και τη μικρή πατρίδα μας.

Φθάνουμε στην Άνοιξη του 1941 μαύρος πέπλος σκεπάζει απ' άκρο σε άκρο την Ελλάδα είναι η τριπλή ε- χθρική κατοχή.

Ο Λευτέρης εκ των πρώτων μόλις 20 ετών αφήνει το χωριό και θγαίνει στο δουνό μαζί με πολλούς χωριανούς.

Συνέχισε να προσφέρει τις υπηρε- σίες του στην πατρίδα συνεχώς στην πρώτη γραμμή μέχρι το 1949. Με το τέλος του εμφύλιου, πήρε το απολυ- τήριο και τραβήξε κατ' ευθείαν για το χωριό.

Είχε πολλά κατά νουν. Η διόρα του για μάθηση πάντοτε τον απασχολού- σε. Ήθελε να συνεχίσει τις σπουδές του. Πώς όμως και με ποια προσπι- κή! Ο μεγαλύτερος αδελφός του ο Γιάννης ο ήρωας έφεδρος ανθυπομη- ναγός της Αλβανίας είχε αφήσει την τελευταία του πνοή στο προσφύλες του σπο, το κνήγι, ο τρίτος αδελφός μι- κρός και αδελφή. Ήταν μετά τον πατέρα του ο φυσικός προστάτης.

Πώς να εγκαταλείψει μια τέτοια οικογένεια, χωρίς μάνα, να πάρει τον δρόμο της ξενιτιάς.

Αποφασίζει και μένει στο χωριό. Δεν έμεινε όμως αδρανής. Αν και στο χωριό, μακριά απ' τα μεγάλα θρανία, ήλπιζε στο διάβασμα όσο λίγοι στην περίπτωση του. Δημιούργησε, σιγά-σι- γά, ατομική βιβλιοθήκη σπουδαία και ξεκοκάλισε ό,τι βιβλίο ξέφευγε στα χέ- ρια του. Δεν άφησε ώρα να πάει χα- μένη.

Οι μόνες ώρες που τις θεωρούσε,

κάπως ελεύθερες, ήταν οι ώρες που απασχολούνταν με την ορειβασία και το κνήγι. Το δίδυμο αυτό, ορειβασία και κνήγι ήταν το πάθος του.

Δημιούργησε μαζί με άλλους συν- ομηλές του την πρώτη αυτοδίδακτη ομάδα σκιέρ του Παπίγκου με εργα- λεία της ιδιικής τους έμπνευσης, τότε που το σπουδαίο αυτό σπορ το σκι μό- λης είχε μπει στον ελληνικό χώρο, απ' την Ευρώπη.

Κάποτε κενώθηκε η θέση του Γραμματέα Παπίγκου. Σύσσωμο το Κοινοτ. Συμβούλιο του πρότεινε τη θέ- ση αυτή. Την αποδέχτηκε με ευχαρί- στηση, γιατί έπρεπε να βοηθήσει τον εαυτό του και το σπάτι του.

Από τη χρονιά αυτή (1955) αρχί- ζει μία άλλη περίοδος της ζωής του. Ο Λευτέρης που δεν άργησε να προ- σαρμοστεί στα νέα του καθήκοντα γί- νεται, όπως ήταν φυσικό, το κλειδί της Κοινοτήτας. Τα Κοιν. Συμβούλια έρχονται και παρόρχονται. Ο Γραμμα-τέας μένει σταθερός στη θέση του «α- χρωμάτιστος» στη διάθεση όλων, χω- ριανών και ξένων επί 24 ώρες το εικο- σοσιτετράωρο χωρίς υπερβολή 32 ο- λόκληρη χρονιά.

Προσφέρει απ' τη θέση αυτή τις υπηρεσίες του και στα άλλα κοινοτικά όργανα. Εφορείες των Σχολείων, Συλ- λόγους, ορειβατικό και εκπαιδευτικό, εκκλησιαστικά συμβούλια.

Γίνεται ξεναγός όλων όσοι επισκέ- πτονται το χωριό. Και ποιος μπορού- σε να τον αντικαταστήσει στη θέση αυτή. Δεν μπορώ να μην αναφερθώ εδώ και στη συμβολή του στις πρώτες βοήθειες χωριανών, που είχαν ανάγ- κη, γιατί ο Κοιν. Γραμματέας εκτός που ήταν αυτοδίδακτος σε τέτοιους εί- δους υπηρεσίες προς τον πλησίον, εί- χε την τύχη να συνιτηρεθεί στο στα-τό με φοιτητές της Ιατρικής και για- τρούς οι οποίοι σε ώρες κάπως ελεύ- θερες, γίνονταν δάσκαλοι στην πράξη του συμπεριστατού τους του Λευτέρη και με τους οποίους διετηρήσε δεσμούς φιλίας και αγάπης σ' όλη του τη ζωή.

Έμειναν έκθαμβοι οι ξένοι επισκέ- πτες του Παπίγκου. Πολλοί απ' αυ- τούς πανεπιστημιακοί, δάσκαλοι, πο- λιτικοί κ.λπ. για τον πλούτο των γνώ- σεων του Κοιν. Γραμματέα και ξεκι- νούσαν διάλογο μαζί του για να ιδούν μέχρι ποίου σημείου ο γραμματέας της κοινότητας, μπορεί να φθάσει.

Εχετε έναν πολύ διαδρασμένο γραμματέα στο χωριό σας, πρόγματι- κά σφρά μου έλεγε κάποιος πριν λίγο καιρό στην Αθήνα. Κι εγώ απάντη-

σα. Είναι ο πιο αδικημένος που έκα- τσε στο χωριό.

Τον είδαμε στα κανάλια των τη- λεοράσεων να συνομιλεί με τους εν- τεταμένους ρεπόρτερ, να δίνει απαν- τήσεις που δεν τις περίμεναν. Αυτός ήταν ο Λευτέρης Ιωαννίδης, ο δυσ- ναντικατάστατος στοχαστής, ο μικρός φιλόσοφος του Παπίγκου.

Ο θάνατός του άφησε μεγάλο κε- νό, για την οικογένειά του, για την κοινότητα, για όλους μας.

Είδε ο πανδαμάτωρ χρόνος και η εξ ύψους παρηγορία να ρίξουν βάλ- σαμο στις καρδιές μας, και ας είναι ελαφρά η πατρώα γη που τον σκε- πάζει.

Αιώνια του η μνήμη.

B. ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

* * *

ΧΡΗΣΤΟΣ Χ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΟΣ

Μακριά από τη γενέτειρά του, το Παπάγκο, πέθανε απ' τη σκληρή αρ- ρώστια, στη Βοστώνη των Η.Π.Α. ο Χρήστος Κοντογιώργος.

Πολυμήχανο και έξυπνο μυαλό, δεν αρκέστηκε σε απλές δουλειές, αλλά καθώς αγαπούσε τις μηχανές πήγε και έμαθε την τέχνη και λειτουργία τους στο εργοστάσιο της GILLETTE. Πολύ γρήγορα βρέθηκε με δική του επιχείρηση που με τα χρόνια μεγάλω- σε και άρπασε πλάω στα δυο του παιδιά ολόκληρο εργοστάσιο. Πρόσφερε όσο λίγοι ξενιτεμένοι χωριανοί μας. Ήταν άνθρωπος με βαθιά αισθήματα κα- λωσύνης και αγάπης προς τον συνάν- θρωπο και προς τους ξενιτεμένους χω- ριανούς του ειδικότερα.

Βοηθούσε με πολλούς τρόπους —οικονομικά και ηθικά— την ορθόδο- ξη ελληνική κοινότητα της Μασσα- χουσέτης, διατηρώντας και διαδιδον- τας τα ακατάλυτα στοιχεία της ελλη- νιστικής που κωδικοποιούσε μέσα του. Επεσκέφτηκε τους δικούς του στο Παπάγκο αρκετές φορές, θυμήθηκε τα παιδικά του χρόνια και βοήθησε οι- κονομικά στην ανακατασκευή του εικο- σοσιτάτου στη δούση Αναργώνιος και στην κατασκευή του οστεοφυλακίου στο Μικρό Παπάγκο.

Μέσα στα χιλιάδες αγκυριατά του Νέου Κόσμου ο Χρήστος Κοντογιώ- ρος άκουσε πρώτα και πάντα τα Ζα- γορίσια τραγούδια, τα ηπειρώτικα μοι- ρολόγια, το ξενιτεμένο μου πουλί. Προϊδεασμός! Ίσως.

E. Π.

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

★

Ιδρυτής: ΚΙΜΩΝ ΚΤΡΙΑΖΗΣ

Ιδιοκτήτης - Εκδότης:

ΙΣΤΟΡΙΚΗ και ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ (ΙΛΕΖ)

Σίνα 4 454 45 ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Τηλ. 33469 - 74.000

Τπεύθυνος για το Νόμο:
ΑΠΟΣΤ. Κ. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ
Πρόεδρος Ι.Λ.Ε.Ζ.
Ν. Ζέρβα 2 - Ιωάννινα
Τηλ. 30170

★

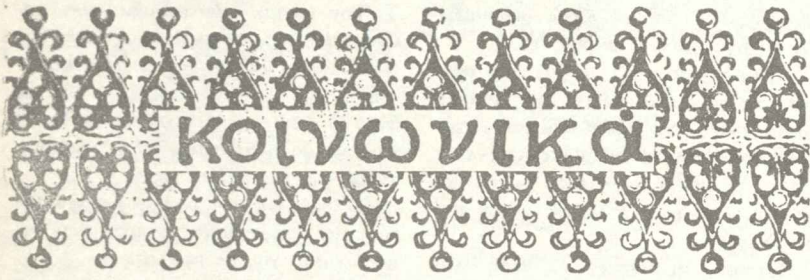
Τπεύθυνος Έτης:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ
Αργυρινών 16 - ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Τηλ. 27105

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

1. Βαζζώκας Βύρων
2. Βαζζώκας Κώστας
3. Γιαννακός Ευστάθιος
4. Θεοδώρου Σάββας
5. Κυριαζή Κάλυ
6. Νικολαΐδης Γιάννης
7. Οικονόμου Κώστας
8. Τσιόβας Βασίλης
9. Τσιόβας Φώτιος
10. Τσαούσης Λεωνίδας

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ:

- α) Επιταγές - Εμβάσματα:
ΘΑΝΑΣΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ
Σίνα 4 454 45 Ιωάννινα
- β) Η καταβολή συνδρομών - ει-
σφορών:
ιδιοχείρως και στη διεύθυνση:
Μυρσώλειο Κ. ΚΤΡΙΑΖΗΣ
Λόρδου Βύρωνος 21
(κ. Τούλα Παύλα)
- γ) Καλύτερη ετήσια συνδρομή
δρχ. 1.500

ΓΕΝΗΣΕΙΣ

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ:

Ο Γιαννάκης και η Αρετούλα Φερεντίνου έγιναν γονείς ωραϊότατου αγοριού. Έτσι τα έκαναν ξευγαράκι. Να μη σταματήσουν όμως.

Να τους ζήσει.

Ε. Γ.

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ:

Ο τραπεζικός Γιάννης Αρβανίτης του Αλέξη και η Ελένη Ράπη νομικός αρραβωνιάστηκαν. Καλά τους στέφανα.

Ε. Γ.

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

Η ανεψιά μας Ευανθία Κρασαδάκη και ο Βασίλης Μαγκόλας αρραβωνιάστηκαν. Καλά τους στέφανα.

Στους γονείς τους θερμότητα συγχαρητήρια.

Οικογένεια Ευρ. Γιαν.

ΓΙΑΝΝΙΝΑ:

Ο εξάδελφός μας Κώστας Ζηκόπουλος, γιος του μακαρίτη θείου μας γιατρού - μαιευτήρα Θανάση Ζηκόπουλου, από το Πάπυγκο, εκτέλεσε «Λέκτορας» της Μαιευτικής και Γυναικολογικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Μαζί με τα θερμά μας συγχαρητήρια του ευχόμαστε καλή σταδιοδρομία και σε ανώτερα.

Τα ξαδέλφια του:

Κορίνα και Δημήτρης Κ. Χριστοδούλου

ΕΚΦΡΑΣΗ

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΩΝ

Ανέλαβε καθήκοντα Γενικού Γραμματέα στο υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών ο συμπατριώτης μας από το Καπέσοβο φιλόλογος Λυκεάρχης κ. Ανδρέας Σαρηγιάννης.

Η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ζαγορίου τον συγχαίρει και του εύχεται καλή επιτυχία στο έργο του.

ΘΑΝΑΤΟΙ

Δυο παππούδες χωριανοί μας μας

άφησαν χρόνους, ο Φώτης Σκόδρας κι ο Γιώργος Τσουμάνης. Κι οι δυο τους χάθηκαν παιδιά καλά αποκατεστημένα και εγγόνια. Καλοί οικογενειάρχες κι οι δυο τους, εργατικοί και τίμιοι. Στην βαρεία ασθένειά τους τους παραστάθηκαν οι δικό τους και πόνεσαν πολύ για το χαμό τους. Ο Θεός ας τους αναπαύσει με τους δικούς και ας απαλύνει τον πόνο των δικών τους.

Ε. Γ.

ΚΑΛΟΤΤΑ:

Πέθανε τον περασμένο μήνα στα Γιάννινα όπου και κηδεύτηκε, ο από χρόνια εγκατεστημένος εκεί Θόδωρος Τους οικείους του συλλυπούμαστε Βούρης, σε ηλικία 78 ετών.

ΚΑΠΕΣΟΒΟ:

Πέθανε στα Γιάννινα, όπου και κηδεύτηκε ο αγαπητός μας χωριανός και εξαιρετος οικογενειάρχης, συνταξιούχος δάσκαλος Τάκης Κ. Κοντοδήμος.

Στην οικογένειά του και στ' αδελφια του εκφράζω τα θερμά μου συλλυπητήρια.

Αιώνια σου η μνήμη Τάκη.

Φ. Τόλογλου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ

Ο κ. Αθανάσιος Βούρδας δώρισε στην εκκλησιά του Αγίου Αθανασίου δυο εικόνες, τον άγιο Αθανάσιο και τον άγιο Σπυρίδωνα, στη μνήμη των γονέων του και της συζύγου του Αγλαΐας.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή

Ευχαριστούμε ολόψυχα όλους όσους μας παραστάθηκαν στο βαρύτατο πένθος μας για τον αδόκητο θάνατο του προσφιλούς μας συζύγου, αδελφού, πατέρα και παππού αλησμόνητου ΤΑΚΗ ΚΟΝΤΟΔΗΜΟΥ.

Οικογένειες:
Κοντοδήμου
Αναγνωστοπούλου
'Αρη Κυριαζή

ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Στο προηγούμενο τεύχος το ποίημα «Εικόνα» ανήκει στον κ. Βύρωνα Βαρζώκα. Ας μας συγχωρεθεί αυτή η μικρή αβλεψία.

Εκ του τυπογραφείου

Συνδρομές

Αγγελίδου Ελένη
Αλεξανδρή Κων/νος
Αντωνοπούλου Ελένη
Βαζάκας Αθανάσιος
Βέλλος Απόστολος
Βέλλου Θάλεια
Βοροπούλου Ελευθερία
Βούρδας Αθανάσιος
Βρυζάλας Απόστολος
Γιαννάκης Γιάννης
Γουνόπουλος Χριστόδουλος
Γκαγκιόπουλος Γεώργιος
Δούμας Αθανάσιος
Ζούγκου - Θεοδωρή Αμαλία
Ζωίδου Αλεξάνδρα
Θεμελή Ολυμπία
Κακαγιά - Κεφάλια Δανάη
Καρπούζης Κων/νος
Κάκκαλης Παπαστάθης
Κομπάρος Δημήτριος
Κοντοδήμας Χαρίλαος
Κρεμμύδας Μάνθος
Λαμπρίδης Τάσος
Μέρτζιου Βεατρίκη
Ντιναλέξης Απόστολος
Παλιάτσος Αθανάσιος
Παπάζογλου Κων/νος
Παππάς Βαγγέλης
Παπαευσγγέλου Ιωάννης
Πίπα Στέλιος
Πολυχρονιάδου 'Ολγα
Ράπτης Χριστόφορος
Σουκουβέλος Απόστολος
Στεφάνου Αθανάσιος
Τσαβαλάς Χριστόδουλος
Τόλογλου Φιλομήλα
Τσιρώνης Λύσανδρος
Τσουμάνης Δημήτριος
Τσουτση Ευφροσύνη

* ΣΤΕΙΛΑΤΕ ΤΗ ΣΤΥΝ- *
* ΔΡΟΜΗ ΣΑΣ ΣΤΟ *
* «ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ» *
* ΣΤΗΡΙΖΕΤΑΙ *
* ΜΟΝΟ Σ' ΑΥΤΗ *

Τιμητική στήλη
συνδρομητών

7.000

Κίτσου - Γιαννακού Μελομ.

5.000

Λαζαρίδη Πηνελόπη

Λάμπας Κων/νος

Μπούνα Βασιλική

Πέτσας Φώτης

Σίγκα Αικατερίνη

Σπηλιωτοπούλου Κων/να

Στουκίδης Δημήτριος

4.000

Παρόπουλος Ιωάννης

3.000

Βολογιαννίδης Χριστόφορος

Βλαχοπούλου Αλίκη

Βλαχοπούλου Νίκη

Κράλιος Κων/νος

Παυλίδης Στάματις

Ρούντος Γεώργιος

Χρόνης Σταύρος

Φίλης Γιάννης

2.500

Βαστέλης Νικόλαος

Παγούνη - Μυστηροπούλου

Μάγδα

2.000

Αναγνωστάκης Μ. Γεώργιος

Αρχιμανδρίτης Βασίλειος

Βαλάνος Αντώνιος

Βασδέκη Άννα

Βασδέκης Δημήτριος

Βλάχου - Κρυστάλλη Άννα

Βογά Παγώνα

Βορόπουλος Ιωάννης

Βούρδας Ηλίας

Βράνλια Ευφροσύνη

Γενναδίου Θάλεια

Θεοδώρου Ιωάννης

Καραγιάννης Ηλίας

Κοντοδήμου Βασιλική

Κοντούρης Ιωάννης

Μπάφα - Μίσιον Έλλη

Μπένος Γεώργιος

Παπακώστας Παύλος

Παπαληθεία Αμαλία

Παπάζογλου Εμμανουήλ

Πέτσας Αντώνιος

«Πολιτιστικός Σύνδεσμος Ζαγορίου»

Ηρόδοτος
για το Ηρώ της
Ζαγορίτιδας γυναίκας

- Ο κ. Αθανάσιος Βουλόδημος, στη μνήμη Κίμωνος Κυριαζή Δρχ. 5.000
- Η κ. Βασιλική Κοντοδήμου, στη μνήμη του αλησμόνητου και αγαπημένου της συζύγου Τάκη Κ. Κοντοδήμου » 20.000
- Η κ. Πηνελόπη Λαζαρίδη, στη μνήμη του Τάκη Κ. Κοντοδήμου » 5.000
- Η Ένωση Αγίστης - Βίκου Ζαγορίου » 20.000